

تحلیل بودجه بخش صنعت و معدن در لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور

گروه آینده‌نگری فناوری‌های نو، توسعه صنعتی و زیرساختی

جمهوری اسلامی ایران
سازمان برنامه و بودجه کشور
مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری

عنوان گزارش:

تحلیل بودجه بخش صنعت و معدن

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور

شناسه گزارش

عنوان	تحلیل بودجه بخش صنعت و معدن در لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور
کد شناسه	۹۶-۱۴-۱۰۰۲
پدیدآورندگان	مرتضی خالصی، سعید جلالی، مینو عدالت‌پور، هاله راشدی، زهرا خادم محمدی، عرفان نجفی، سجاد شکری، فرنوش حاجیپها، امیر تقی تهرانی
ناظر علمی	حمید امانی همدانی
ناشر	انتشارات سازمان برنامه و بودجه کشور
تاریخ انتشار	۱۲ دی‌ماه ۱۳۹۶
حقوق معنوی این اثر متعلق به مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان برنامه و بودجه کشور است و استفاده از آن با ذکر ماخذ بلامانع خواهد بود.	

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیش‌گفتار	۵
۱- مقدمه	۷
۲- وضعیت بخش در اسناد قانونی	۷
۳- جهت‌گیری‌ها، راهبردها و سیاست‌های تعیین شده در برنامه ششم، احکام دائمی، برنامه دولت دوازدهم و بخشنامه بودجه	۸
۴- چالش‌های اساسی، تنگناها و مشکلات در بخش در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	۱۲
۵- راهکارهای خروج از تنگناها و مشکلات بخش، در بودجه سال ۱۳۹۷	۱۳
۶- تبصره‌های بودجه سال ۱۳۹۷	۱۵
۷- تحلیل مهم‌ترین متغیرهای اقتصادی یا اجتماعی بخش	۱۸
۸- تحلیل اعتبارات هزینه‌ای بخش (برحسب برنامه- دستگاه اجرایی و ...) - ردیف‌های متفرقه	۲۷
۹- تحلیل حجم سرمایه‌گذاری‌ها در بخش (اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای- سایر منابع داخلی و خارجی برحسب نوع)	۲۹
۱۰- تحلیل وضعیت درآمدهای دستگاه‌ها و نوع درآمدهای مختلف در بخش	۳۱
۱۱- تحلیل وضع بخش در مقایسه با کشورهای منتخب و شاخص‌های بین‌المللی	۳۲
۱۲- نقش بخش خصوصی در فعالیت‌های بخش و واگذاری تولید و خدمات بخش به بخش غیردولتی	۳۸
۱۳- اولویت‌های اقدامات و عملیات در بخش	۳۸
۱۴- طرح‌ها و پروژه‌های پیش‌بینی شده در اقتصاد مقاومتی	۳۹

پیش‌گفتار

مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری در نظر دارد ضمن فراهم‌آوری زمینه لازم جهت برخورداری از ظرفیت بزرگ صاحب‌نظران داخلی و خارجی و همچنین انعکاس مستمر دستاوردهای علمی به کارشناسان و مسئولین ذی‌ربط و تشریح مساعی لازم، نسبت به استقرار جایگاه واقعی سازمان در نظام تصمیم‌گیری و مدیریت کشور، اقدامات بایسته را به عمل آورد. به این منظور، تهیه گزارش‌های تحلیلی بر بودجه ۱۳۹۷ در همکاری و هماهنگی با واحدهای سازمان به عنوان نخستین برون‌داد و تجربه همکاری قلمداد می‌گردد.

گزارش‌های تحلیلی بودجه در قالب چارچوبی در حوزه‌های موضوعات کلان، فرابخشی و موضوعات خاص و در سطح بخش‌ها در سطوح مختلف تهیه گردید.

در این گزارش‌ها تحلیلی بر بودجه، مقایسه‌های بین‌المللی، مقایسه با سنوات گذشته (سال‌های ۱۳۹۴، ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶)، مقایسه با کشورهای منتخب، انطباق با برنامه ششم و برنامه دولت دوازدهم و بررسی آثار و پیامدهای اقتصادی و اجتماعی آن مورد توجه قرار گرفته است.

در پایان ضمن ابراز تشکر و قدردانی از پدیدآورندگان، ناظران، مشاوران علمی و کلیه افرادی که در تهیه، تنظیم و چاپ این آثار تلاش کردند، موجب امتنان خواهد بود چنانچه از نقطه نظرات ارزشمند عزیزان بهره‌مند گردیم.

مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری

۱- مقدمه

صنعت ساخت (Manufacturing Industry)، شامل عملیات تغییر شکل فیزیکی یا شیمیایی مواد و قطعات و تبدیل آن‌ها به کالاها و مواد فرآوری شده یا تکمیل شده و یا انجام خدمات در قالب یک بنگاه اقتصادی - صنعتی است. گروه‌بندی ISIC^۱ متداول‌ترین نوع طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی بین‌المللی است که بخش بزرگی از آن (گروه‌های اصلی با کد دورقمی ۱۵ تا ۳۷) به صنعت - ساخت اختصاص دارد.

بخش معدن شامل فعالیت‌های اکتشاف و استخراج و فرآوری مواد معدنی تا مرحله تغلیظ است. هرچند معادن نفت و گاز نیز در زمره معادن قرار دارند بر اساس استانداردهای بین‌المللی در کشورهای نفتی (همانند کشور ما)، این گروه از معادن، در بخش جداگانه‌ای طبقه‌بندی می‌شوند.

در بخش صنعت و معدن، اعتبارات وزارت صنعت معدن و تجارت، سازمان ملی استاندارد، پژوهشگاه استاندارد، سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور، سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران، شرکت ملی صنایع پتروشیمی، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران، شورای رقابت، پژوهشکده علوم زمین، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی ایران منظور شده است.

۲- وضعیت بخش در اسناد قانونی

شرح وظایف دستگاه‌های زیرمجموعه بخش به شرح ذیل است:

الف- وزارت صنعت، معدن و تجارت

در راستای اسناد فرادستی، وزارت صنعت، معدن و تجارت عهده‌دار مدیریت بخش، از طریق سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، نظارت، حمایت و پشتیبانی تولید و تجارت در کشور به منظور دستیابی به جایگاه اول اقتصادی و فناوری در منطقه با تأکید بر رشد مستمر اقتصادی، رشد ارزش افزوده بخش، تولید صادرات محور، ارتقای توانمندی و شایستگی سرمایه‌های انسانی، اشتغال پایدار، مدیریت اثربخش بازار، مدیریت زنجیره تأمین و توزیع، توسعه سرمایه‌گذاری متوازن، توسعه ظرفیت‌ها و فناوری‌های صنعتی، معدنی و تجاری، ارتقای نقش و جایگاه انجمن‌ها و تشکل‌های صنفی و صنعتی، بهبود مستمر فضای کسب و کار، جذب سرمایه‌گذاری خارجی، افزایش رقابت‌پذیری صنعتی و ارتقای بهره‌وری و تبدیل مزیت‌های نسبی به مزیت‌های رقابتی مبتنی بر آمایش سرزمین با محور قرار دادن بخش غیردولتی در اجرا و حداقل تصدی‌گری دولت در جهت ارتقای سطح رفاه جامعه است.

ب- سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور

عمده وظیفه حاکمیتی این سازمان را می‌توان در قالب فراهم نمودن زمینه‌ها و زیرساخت‌های لازم برای رشد فعالیت‌های دانایی محور و توسعه پایدار کشور از طریق شناسایی محیط‌های زمین‌شناسی، شناخت منابع و کشف ذخایر مواد معدنی و شناسایی فرآیندهای پدیدآورنده و کنترل‌کننده مخاطرات زمین‌شناختی و رفتارسنجی آن‌ها و گسترش پایگاه‌های علوم زمین، خلاصه نمود.

۱. International Standard in Industrial Classification

ج- سازمان ملی استاندارد ایران

در دوره استقرار مدیریت جدید سازمان در دولت یازدهم، با نگاهی جدید به جایگاه و مأموریت‌های سازمانی از دو جنبه کارایی و اثربخشی نسبت به هدف‌گذاری و اتخاذ سیاست‌هایی در جهت تغییر رویکرد استانداردسازی در کشور، اجرای طرح تحول و چابک سازی سازمان به عنوان یک سازمان حاکمیتی و فرابخشی مبتنی بر اسناد بالادستی در دویخس نظام استانداردسازی کشور و ساختار داخلی سازمان، بسترسازی طرح جامع نظام مدیریت کیفیت کشور و نسبت سنجی بین مفاهیم مقررات فنی - استاندارد - کیفیت اقدام گردیده‌است.

د- شورای رقابت

لایحه تسهیل رقابت و منع انحصار در چارچوب فصل نهم سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی پیشنهاد و در تاریخ ۱۳۸۶/۱۱/۰۸ در مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۷/۳/۲۵ در مجمع تشخیص مصلحت نظام به تصویب نهایی رسید و در تاریخ ۱۳۸۷/۰۴/۳۱ جهت اجرا به دولت ابلاغ گردید. با فراهم آمدن بستر حقوقی تشکیل شورای رقابت بعنوان تشکیلی فراقوه‌ای و جامع الشمول با ویژگی‌های علمی، تخصصی، حقوقی و اجرایی، اعضای شورای رقابت منصوب و اولین جلسه شورا در تاریخ ۱۳۸۸/۵/۷ تشکیل گردید این شورا در جهت انجام وظایف قانونی خود در زمینه مبارزه علمی، ریشه ای و همه جانبه با انحصار و اعمال ناسالم و تبعیض آمیز یا مخل رقابت، از طریق سازوکارهای قانونی و بعضا پیشگیرانه آغاز به کار نمود.

ه- موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی در اجرای مواد ۱۳ و ۱۶ و تبصره ماده ۱۷ لایحه قانونی تشکیل مراکز تهیه و توزیع کالا مصوب جلسه مورخ ۱۳۵۹/۲/۲۰ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران برای مدت نامحدود تأسیس شده است. هدف از تأسیس مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، انجام تحقیقات، جمع‌آوری آمار و اطلاعات، نشر اطلاعات تجاری و انجام پژوهش‌های لازم جهت تجزیه و تحلیل مسائل اقتصادی - بازرگانی داخلی و خارجی می‌باشد.

۳- جهت‌گیری‌ها، راهبردها و سیاست‌های تعیین شده در برنامه ششم، احکام دائمی، برنامه دولت

دوازدهم و بخشنامه بودجه

- مواد قانونی مرتبط با بخش صنعت و معدن در قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی کشور

ماده ۲- موضوع طرح‌های (پروژه‌های) مرتبط با آنها و همچنین مصوبات ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در مورد معدن و صنایع معدنی، کشاورزی، گردشگری، عبوری (ترانزیت) و حمل‌ونقل ریلی، فناوری نوین، توسعه و کاربست علم و فناوری و انرژی

ماده ۴- موضوع تأمین حداقل دو و هشت دهم (۲/۸) واحد درصد از رشد هشت درصد (۸٪) اقتصاد از محل ارتقای بهره‌وری کل عوامل تولید و همچنین رشد سرمایه‌گذاری به میزان متوسط سالانه بیست و یک و چهاردهم درصد (۲۱/۴٪)

ماده ۶- موضوع تحقق صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی، اصلاح نظام درآمدی دولت و همچنین قطع وابستگی بودجه به نفت

ماده ۲۷- موضوع تحقق سیاست‌های کلی برنامه و اقتصاد مقاومتی، شناسایی و بهره‌برداری از ظرفیت‌های موجود در نواحی روستایی و ارتقای منزلت اجتماعی روستاییان و جایگاه روستاها در اقتصاد ملی و ایجاد بستر لازم برای شکوفایی و پیشرفت عدالت‌محور روستاها

ماده ۳۱- موضوع حصول اهداف بندهای ششم و هفتم سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در جهت تأمین امنیت غذایی و نیل به خودکفایی در محصولات اساسی زراعی، دامی و آبرزی به میزان نود و پنج درصد (۹۵٪)

ماده ۳۳- موضوع اجرای بندهای سوم و ششم سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و به‌منظور متنوع‌سازی ابزارهای حمایت از بخش کشاورزی، تأمین و تجهیز منابع، توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری، افزایش صادرات محصولات کشاورزی و ارزش‌افزایی و تکمیل زنجیره ارزش محصولات کشاورزی

ماده ۳۹-الف- موضوع ارتقای عدالت اجتماعی، افزایش بهره‌وری در مصرف آب و انرژی و هدفمندکردن یارانه‌ها در جهت افزایش تولید و توسعه نقش مردم در اقتصاد

ماده ۴۳- موضوع حمایت، توسعه و ارتقای جایگاه بخش معدن و صنایع معدنی در اقتصاد ملی

ماده ۴۴- بند الف- موضوع افزایش ارزش افزوده انرژی و تکمیل زنجیره ارزش و کاهش شدت انرژی «مصرف انرژی برای واحد تولید»

ماده ۴۶- موضوع رونق تولید، نوسازی صنایع، حمایت هدفمند از صنایع دارای اولویت سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

ماده ۵۳- بند ت- موضوع حمایت از اقتصاد دانش بنیان و تقویت و توسعه صنعت هوایی، تمامی شرکتهای فعال در این صنعت در حوزه های طراحی، ساخت، سرهم(مونتاژ) و تعمیر و نگهداری انواع وسایل پرنده و متعلقات آنها

ماده ۵۴- موضوع حمایت از سازندگان داخلی تجهیزات مورد نیاز صنعت حمل‌ونقل ریلی شهری و بین شهری، خرید خارجی تجهیزات مورد نیاز

ماده ۵۶- موضوع نظارت بر طراحی و ساخت خودروهای داخلی

ماده ۵۸- موضوع تضمین تسهیلات و تأمین ناوگان و تجهیزات قطار شهری شهرها و حومه

ماده ۷۳-الف- موضوع شمول مالیات بر تولید و واردات انواع سیگار و محصولات دخانی علاوه بر مالیات و عوارض موضوع قانون مالیات‌های مستقیم

- مواد قانونی مرتبط با بخش صنعت و معدن در قانون احکام دائمی برنامه‌ها

ماده ۲۰- پ- موضوع اولویت در پرداخت تسهیلات بانک‌ها و موسسات مالی و اعتباری در شرایط مساوی به ترتیب برای سرمایه در گردش مورد نیاز صادرکنندگان، سرمایه در گردش مورد نیاز برای تولیدکنندگان کالاها یا خدمات صادراتی،

سرمایه‌گذاری برای تولید یا تجارت کالاها یا خدمات صادراتی، سرمایه‌گذاری برای تولید کالاها و یا خدمات دارای بازار و قابل فروش در داخل کشور با سودآوری بیشتر

ماده ۳۹- الف- موضوع اخذ تضمین لازم برای اجازه ترخیص از گمرکات کشور برای ماشین‌آلات و تجهیزات خطوط تولید که توسط واحدهای تولیدی صنعتی و معدنی مجاز، با تشخیص وزارت صنعت، معدن و تجارت وارد می‌شوند را با رعایت مقررات قانونی ذی‌ربط بدون دریافت مالیات و عوارض موضوع قانون مالیات بر ارزش افزوده

ماده ۴۴- موضوع واگذاری اراضی ملی و دولتی برای طرح‌های صنعتی که با تأیید دستگاه صادرکننده مجوز، امکان استقرار در شهرک‌های صنعتی را ندارد

ماده ۵۴- موضوع حمایت از استقرار صنایع در شهرک‌ها و نواحی صنعتی و رقابت پذیری تولیدات صنعتی و معدنی

ماده ۶۰- موضوع حمایت از بخش کشاورزی، پایداری تولید، توسعه صادرات و رقابت‌پذیری و کاهش قیمت تمام‌شده و حمایت از بازاری و نوسازی و ارتقای فناوری و اصلاح ساختار صنایع کشاورزی

ماده ۶۴- موضوع انعقاد تمامی معاملات و قراردادهای خارجی که بیش از ده میلیون (۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰) دلار، با رعایت قوانین مربوط از جمله قانون «حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی در تأمین نیازهای کشور و تقویت آن در امر صادرات و اصلاح ماده (۱۰۴) قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۹۱/۵/۱» تنها از طریق مناقصه محدود و یا بین‌المللی با درج آگهی در روزنامه‌های کثیرالانتشار و رسانه‌های الکترونیکی داخلی و خارجی

ماده ۶۸- موضوع اجرای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در خصوص افزایش توان مقاومت و کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد کشور و اجرای سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه

ماده ۶۹- موضوع تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در خصوص توسعه درون‌زا، ارتقای توان تولید ملی، اقتصاد دانش‌بنیان و دستیابی به اهداف بخش صنعت و معدن

اهداف و سیاست‌های برنامه دولت دوازدهم

اولویت‌ها و جهت‌گیری‌های ابلاغی ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران به وزارت صنعت، معدن و تجارت در دو بخش اولویت‌های عمومی و اولویت‌های اختصاصی به شرح ذیل می‌باشد:

اولویت‌های عمومی

۱. ارتقای سلامت نظام اداری، شفافیت مالی، بهبود دسترسی همگانی به اطلاعات، فراهم آوردن فرصت برابر، حفاظت از اموال دولتی و معیار قراردادن قانون در همه امور

۲. اعمال شایسته‌سالاری به عنوان تنها معیار انتخاب همکاران و مدیریت تعارض منافع در تصمیم‌گیری‌ها، واگذاری‌ها و انتصابات

۳. ملاک قرار دادن «منشور حقوق شهروندی» در وزارتخانه و دستگاه‌های تابعه به ویژه در حوزه‌های مرتبط با حقوق عمومی
۴. توجه به حفاظت از محیط زیست در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاریها
۵. اولویت واگذاری فعالیتها به مردم و فراهم آوردن زمینه مشارکت هر چه بیشتر بخش خصوصی
۶. توجه به رفع انحصارها و برقرار کردن فضای رقابتی در کنار تحت کنترل قراردادن و قاعده مند کردن حوزه‌های انحصاری
۷. اعمال اولویت ویژه بر استقرار دولت الکترونیک در حوزه تحت مدیریت
۸. به‌کارگیری هر چه بیشتر جوانان، زنان و شهروندانی از اقوام و مذاهب در سطوح مدیریتی و کارشناسی در سطوح مختلف اداری

اولویت‌های تخصصی

۱. برنامه‌ریزی برای توسعه اشتغال مولد در بخش‌های تولیدی و خدماتی
۲. توانمندسازی بخش خصوصی و ارتقاء فضای رقابتی و امنیت سرمایه‌گذاری در محیط کسب و کار
۳. همکاری در اصلاح و اجرای قوانین و مقررات مرتبط با جلب و تشویق سرمایه‌گذاری خارجی
۴. کاهش انحصارات در بخش خصوصی و عمومی و تنظیم مقررات در موارد غیر رقابتی
۵. حمایت از تولید داخلی به صورت هدفمند و زماندار
۶. مقررات زدایی به منظور تسهیل شروع و فعالیت کسب و کارهای خصوصی
۷. اجرای استراتژی صنعتی مبتنی بر مشارکت صادرات محور در زنجیره تولید جهانی
۸. مشارکت موثر در برنامه‌های صرفه‌جویی در مصرف انرژی
۹. تنظیم قاعده‌مند و پیش‌بینی پذیر بازار محصولات اساسی
۱۰. توانمند سازی شرکت‌های تجاری
۱۱. دگرگونی اساسی در نظام خرده فروشی و واسطه‌گری با بهره‌گیری از فعالیت‌های دانش‌بنیان
۱۲. ارتقای بنگاه‌های خرد کوچک و توسعه بنگاه‌های کوچک و متوسط
۱۳. تلاش برای تحقق رشد بیش از ۱۵ درصد در صادرات غیرنفتی طی سال‌های دولت دوازدهم
۱۴. توسعه تجارت و انعقاد پیمان‌ها و قراردادهای دو یا چند جانبه برای دسترسی به بازارهای صادراتی
۱۵. ارتقای سهم و نقش فعالیت‌های معدنی در تولید ناخالص داخلی
۱۶. توسعه فناوری و نوآوری در سطح بنگاه‌های اقتصادی و افزایش رقابت‌پذیری از طریق ارتقاء همکاری‌های بین‌المللی میان شرکت‌های داخلی با شرکت‌های پیشروی خارجی
۱۷. تشویق و توسعه ورود شرکتهای داخلی در زنجیره تامین شرکت‌های خارجی بزرگ فعال در ایران

۱۸. هماهنگی لازم با وزارت جهاد کشاورزی برای تامین مواد غذایی مورد نیاز جامعه و در نظر گرفتن اولویت منافع مردم و کاهش فشار به مردم

۴- چالش‌های اساسی، تنگناها و مشکلات در بخش در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

- اهم چالش‌های بخش صنعت

- ضعف توانمندیهای فناورانه در بخشهای وسیعی از صنایع دارای پیشینه و ریشه طولانی در کشور
- تداوم مدیریت دولتی در بنگاههای بزرگ و صنایع عمده در عین انتقال مالکیت به بخش غیردولتی و نهادهای عمومی غیردولتی.
- شرایط نامناسب بنگاههای واگذار شده به صورت رد دیون و فقدان جهت گیری و تصمیمات راهبردی معطوف به توسعه در مدیریت این گونه واحدها و تمایل شدید آنها به تقسیم سود و خروج منابع از جریان تولید و سرمایه گذاری به علت ماهیت سازمانها و نهادهایی که مالکان جدید اینگونه واحدها هستند و ماهیت فعالیت آنها عمدتاً در حوزه اجتماعی قرار دارد.
- فقدان روش‌های مناسب تامین مالی توسعه ای برای پشتیبانی از توانمندی‌های داخلی طراحی- تدارک- ساخت.
- عدم توسعه صنایع پایین دستی زنجیره صنایع پتروشیمی و معدنی (فلزات اساسی) و وجود حلقه های مفقوده واسط میان این صنایع و صنایع مصرفی.
- حذف عملی نقش مستقیم شرکتهای دولتی (سازمانهای توسعه‌ای) در توسعه صنایع مادر و بزرگ و عدم جایگزینی این نقش توسط بخش عمومی و نیز بخش خصوصی واقعی.
- جابجایی و غیرتخصصی شدن نقش وزارتخانه‌ها در راهبری سهام بنگاههای بزرگ و عمده به دلیل روش واگذاری و رد دیون.
- واکنش کند تقاضای کل به سیاستهای تحریک تقاضای داخلی به علت نقش سنتی مخارج سرمایه ای دولت در تحریک تقاضا و کاهش قدرت مانور دولت که در نتیجه منتهی به روی آوردن به منابع نظام بانکی شده است.
- ایفای نقش محدود بازار سرمایه در تجهیز منابع لازم برای رشد سرمایه گذاری صنعتی.
- عدم استفاده از توان تولید داخلی در پروژه‌های بزرگ

- اهم چالش‌های بخش معدن

- فقدان استراتژی مدون در بخش معدن (چندین بار سند استراتژی بخش معدن مورد بازبینی قرار گرفته، ولی به نتیجه‌ای نرسیده است).
- فقدان سیاستگذاری صحیح در راستای جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی جهت اکتشاف، استخراج و بهره‌برداری از معادن
- از دست رفتن بخش بزرگی از بازار صادراتی مواد معدنی به دلیل تعدد سیاستگذاری در بخش صادرات معدنی
- تعدد احکام و بخش‌نامه‌های مربوط به پرداخت حقوق دولتی معادن

- تداخلات قانونی منابع طبیعی و قانون معدن، در برخی از موارد منجر به تعطیلی معادن و در برخی موارد نیز منجر به تخریب منابع طبیعی می شود و این شکل دقیقاً از وجود قوانین متعارض نشئت می گیرد.
- عدم توجه به تکنولوژی روز دنیا در اکتشاف ذخایر و استخراج منابع معدنی

۵- راهکارهای خروج از تنگناها و مشکلات بخش، در بودجه سال ۱۳۹۷

- اقدامات و راهکارهای لازم در جهت بهبود وضعیت بخش صنعت

- سرمایه گذاری برای توسعه زیرساخت های مورد نیاز برای ارتقای رقابت پذیری صنعتی و معدنی کشور برای کسب جایگاه مناسب در اقتصاد جهانی
- تشویق بخش خصوصی به سرمایه گذاری در طرح های صنایع نوین و پیشرفته با فناوری بالا با مشارکت سازمان های توسعه ای و شرکت های خارجی
- حمایت مالی از فعالیتهای تحقیق و توسعه در بنگاه های صنعتی
- برنامه ریزی و عنایت خاص به توسعه صنایع پایین دستی پتروشیمی و حلقه های مفقوده پایین دستی صنایع فلزات اساسی به عنوان مهمترین گام های مغفول در تعمیق و ریشه داری صنعت و خلق مزیت برای محصولات نهایی و مصرفی بادوام
- شکل گیری کانونی برای هماهنگی راهبری توسعه صنایع بزرگ مقیاس توسط سرمایه گذاران بزرگ غیردولتی و نهادهای عمومی در حوزه های مهم و برگزیده (پتروشیمی، صنایع معدنی، صنایع حمل و نقل ریلی، دریایی، خودرو، هوایی، فناوری های برتر) به عنوان موتور محرک رشد بخشی از صنایع کوچک که در الگوی پیمانکاری فرعی با آنها همکاری می کنند.
- اجرای طرح های خرید اعتباری محصولات بادوام داخلی برای اقشار مختلف در جهت تحریک تقاضای کالاهای نهایی با جلب همکاری نظام بانکی
- اجرای طرح بازسازی و نوسازی صنایع در جهت کاهش هزینه های تولید و بهبود روش های تولید و کیفیت کالا و صرفه جویی در مصرف انرژی
- سیاست گذاری و اقدام در جهت تقویت نقش بخش خصوصی واقعی در سرمایه گذاری و بهره برداری بنگاه های بزرگ صنعتی
- اجرای طرح های چند منظوره نوسازی و توسعه ناوگان حمل و نقل عمومی شهری (مترو کلانشهرها- نوسازی ناوگان تاکسی، وانت بار، اتوبوس) با هدف تحریک تقاضای صنایع داخلی، کاهش آلودگی هوا، ارتقاء رفاه عمومی و صرفه جویی در مصرف سوخت
- تکمیل طرح های نیمه تمام سازمان های توسعه ای بخش
- پیگیری و نظارت جدی بر رعایت قانون حداکثر استفاده از توان داخلی مصوب ۱۳۹۱ و اجتناب بخش دولتی و عمومی از ارجاع کار به خارجی.

- طراحی روشهای تامین مالی مقید به ارجاع کار به داخل در صندوق توسعه ملی و نظام بانکی
- ارتقای شرایط بهبود فضای کسب و کار مرتبط با بخش صنعت، معدن و تجارت از طریق مقررات زدایی
- توسعه و ارتقای سطح استانداردهای ملی و انطباق نظام های ارزیابی کیفیت با استانداردهای بین المللی به منظور ایجاد زمینه تولید کالاهای رقابت‌پذیر در عرصه بین المللی
- گسترش همکاری صنعت و دانشگاه، ساخت تجهیزات و ماشین‌آلات صنعتی، تعمیق تعامل صنایع با شهرک‌های فناوری و پارک‌های علم و فناوری و افزایش مستمر سهم صنایع مبتنی بر فناوری‌های برتر (صنایع نوین) در ترکیب تولید صنعتی

– اقدامات و راهکارهای لازم در جهت بهبود وضعیت بخش معدن

- حمایت از جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی توسط بخش خصوصی در بخش‌های صنعت و معدن
- تهیه و تصویب استراتژی توسعه بخش معدن و صنایع معدنی در هیات دولت
- جهت‌گیری، اصلاح و حذف قوانین متعارض در بخش با سایر حوزه‌ها به نحوی باشد که حداکثر منافع ملی در همه بخشها تأمین گردد.
- اصلاح نحوه مصرف منابع ماده (۲۱) قانون اجرای سیاستهای کلی اصل چهارم قانون اساسی با هدف حمایت مالی از سازمانهای توسعه ای در راستای توسعه صنعتی و معدنی
- گسترش مطالعات و تحقیقات میدانی و عملیاتی در حوزه‌های مختلف معادن و صنایع معدنی کشور جهت کمک به بهره‌برداری مناسب از معادن
- همکاری دولت در بسترسازی و حمایت از طرح‌های سرمایه‌گذاری با ایجاد و گسترش بازار تامین مالی
- تغییر نگاه به بخش معدن و صنایع معدنی کشور از سنتی به نگاه جهانی
- قانونمند کردن مشوق‌های ویژه سرمایه‌گذاری‌های معدنی در نواحی کم رشد، محروم و مستعد معدنی کشور بمنظور ایجاد رقابت بین مناطق و استانها
- حمایت از سرمایه‌گذاری در توسعه صنایع فرآوری مواد معدنی بمنظور برنامه‌ریزی تولید ملی متناسب با نیازهای صادراتی و استفاده کامل از چرخه ارزش افزوده در بخش‌های مزیت‌دار
- مشارکت سازمان‌های توسعه‌ای و بنگاه‌های خصوصی در سرمایه‌گذاری معدنی در خارج بمنظور ارزآوری
- تقویت بخش خصوصی با آماده سازی زیرساخت‌ها برای حضور شرکت های بین المللی
- فراهم آوردن تسهیلات مالی ارزان قیمت داخلی و خارجی برای پروژه های معدنی
- سرمایه گذاری در بخش معدن و صنایع معدنی به منظور افزایش سهم در تولید ناخالص داخلی
- رفع موانع غیر ضرور مقررات منابع طبیعی و محیط زیست از فعالیت های اکتشافی و معدنی
- تجمیع فعالیت های کوچک مقیاس معدنی برای رسیدن به بازده بالاتر خصوصا در بخش مصالح ساختمانی

- تجهیز معادن به ماشین آلات جدید و پیشرفته معدنی به منظور افزایش بهره وری و کاهش مصرف انرژی
- توجه به نقش معادن در رونق گردشگری و آموزش علوم زمین

۶- تبصره‌های بودجه سال ۱۳۹۷

تبصره ۳

الف- با رعایت مصوبه شماره ۹۴۳۴۴/۰۱۰۱ مورخ ۹۵/۱۲/۲۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام در سال ۱۳۹۷ سقف تسهیلات تأمین مالی خارجی (فاینانس) برای طرح‌ها علاوه بر باقیمانده سهمیه سال قبل، معادل ریالی سی میلیارد (۳۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار تعیین میشود. در مواردی که استفاده از تسهیلات مالی خارجی با مجوز قانونی منوط به تضمین دولت جمهوری اسلامی ایران مبنی بر بازپرداخت اصل و هزینه‌های تسهیلات مالی اخذشده از منابع بانک‌های کارگزار خارجی و بانکها و مؤسسات توسعه‌ای بین‌المللی باشد، وزیر امور اقتصادی و دارایی مجاز است پس از تصویب هیأت وزیران به نمایندگی از طرف دولت ضمانتنامه‌های کلی و یا اختصاصی مورد نیاز برای طرح‌های مذکور را حداکثر ظرف مدت یک ماه صادر و یا اختیار امضای آن را با تصویب هیأت وزیران به مقام مسئول ذیربط تفویض نماید.

طرح‌های بخش‌های خصوصی و تعاونی و نهادهای عمومی غیردولتی نیز با سپردن تضمین‌های لازم به بانک‌های عامل می‌توانند از تسهیلات مذکور استفاده کنند و بازپرداخت اصل و سود هر یک از طرح‌های مذکور از محل عایدات طرح تامین و پرداخت خواهد شد.

تبصره ۴

ب- به بانک‌های عامل اجازه داده میشود در سال ۱۳۹۷ از محل منابع در اختیار از جمله منابعی که با تصویب هیأت عامل صندوق توسعه ملی در آن بانک سپرده‌گذاری شده است را نسبت به اعطای تسهیلات ارزی به موارد زیر اقدام کنند:

۲- طرح‌های توسعه‌ای و زیربنایی سازمان‌های توسعه‌ای بخش صنعت و معدن با مشارکت حداقل پنج‌جاه و یک (۵۱) درصدی بخش خصوصی و تعاونی.

تبصره ۵- اجازه داده می‌شود در سال ۱۳۹۷ با رعایت قوانین و مقررات:

الف- شرکت‌های دولتی و وابسته وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی و همچنین دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی و موسسات پژوهشی و پارک‌های علم و فناوری تا سقف هفتاد هزار میلیارد ۷۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال اوراق مالی اسلامی ریالی برای اجرای طرح‌های دارای توجیه فنی، اقتصادی و مالی خود که به تصویب شورای اقتصاد می‌رسد، با تضمین و بازپرداخت اصل و سود توسط خود، منتشر کنند.

ط- به منظور سرمایه‌گذاری در طرح‌های نفت و گاز با اولویت میداین مشترک وزارت نفت و طرح‌های زیربنایی و توسعه‌ای وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارتخانه‌های مذکور از طریق شرکت‌های تابعه ذی‌ربط و با تصویب شورای اقتصاد، اوراق مالی اسلامی (ریالی- ارزی) در سقف پنجاه هزار میلیارد (۵۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال منتشر و بازپرداخت اصل و سود این اوراق توسط شرکت‌های مذکور از محل افزایش تولید همان میداین (برای طرح‌های وزارت نفت) و عایدات طرح (برای طرح‌های وزارت صنعت، معدن و تجارت) تضمین نمایند.

تبصره ۷

ج- وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است نسبت به وصول خالص هرگونه وجوه دریافتی شرکت دخانیات ایران بابت تمام نگاشت (هولوگرام) و سایر حقوق انحصار محصولات دخانی از تاریخ ۱۳۹۲ براساس گزارش حسابرسی و همچنین درآمدهای حاصل از صدور مجوز توزیع دخانیات و حق انحصار دریافتی بابت واردات و تولید محصولات دخانی طی سال ۱۳۹۷ اقدام و ۱۳۹۱/۴/۲۷ تا ۱۳۹۲/۱۲/۲۸ وجوه مزبور را به حساب درآمد عمومی نزد خزانه‌داری کل کشور موضوع ردیف ۱۳۰۴۲۱ جدول شماره (۵) این قانون واریز کند.

و- به دولت اجازه داده می‌شود مطالبات قبل از سال ۱۳۹۷ سازمان‌های گسترش و نوسازی صنایع ایران (ایدرو) و توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران (ایمیدرو) بابت مشارکت در تأمین سرمایه و بانک تخصصی صنعت و معدن و همچنین مطالبات سازمان‌های مذکور و شرکت ملی صنایع پتروشیمی بابت سهم آنها از واگذاری سهام مطابق قوانین مربوط را با بدهی آنها به دولت بابت «مالیات» و «سود سهام» تا سقف چهار هزار میلیارد (۴,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به صورت جمعی- خرجی از طریق گردش خزانه تهاتر نماید.

تبصره ۱۸

الف- با هدف اجرای برنامه اشتغال گسترده و مولد با تاکید بر اشتغال جوانان، دانش‌آموختگان دانشگاهی، زنان و اشتغال حمایتی به دولت اجازه داده می‌شود صد در صد منابع حاصله از مابه‌التفاوت قیمت حامل‌های انرژی در سال ۱۳۹۷ نسبت به قیمت این حامل‌ها در ابتدای سال ۱۳۹۶ (اعم از عوارض و مالیات موضوع قانون مالیات بر ارزش افزوده و همچنین سهم شرکت ملی نفت ایران موضوع بند (الف) ماده (۱) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)) را به حساب خاصی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز و منابع حاصله را تا سقف یکصد و هفتاد و چهار هزار میلیارد (۱۷۴,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به شکل وجوه اداره شده و یارانه سود و ترکیب با منابع صندوق توسعه ملی و تسهیلات بانکی در جهت حمایت از طرح‌های تولید، اشتغال و آموزش و کمک به کارورزی) جوانان دانش‌آموخته دانشگاهی پرداخت نماید.

اعتبارات موضوع این بند بر اساس شاخص‌هایی که به پیشنهاد سازمان برنامه و بودجه کشور به تصویب هیات وزیران می‌رسد، در اختیار استان‌ها قرار می‌گیرد.

۱- صندوق توسعه ملی موظف است تا معادل یک صد و پنجاه هزار میلیارد (۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال از منابع ارزی خود را با تصویب هیئت امناء نزد بانک های عامل سپرده گذاری نماید تا با تلفیق با منابع نظام بانکی، صرف اعطای تسهیلات موضوع این بند گردد.

۲- به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می شود از طریق بانک های عامل، معادل منابع موضوع بند (الف) و جزء (الف - ۱) به طرح های توسعه تولید و اشتغال موضوع این حکم، تسهیلات اعطا نماید.

۳- سازوکارهای اجرایی و نظارتی این بند مطابق آیین نامه اجرایی با پیشنهاد سازمان برنامه و بودجه کشور و با همکاری وزارتخانه های تعاون، کار و رفاه اجتماعی، صنعت، معدن و تجارت، امور اقتصادی و دارایی، کشور و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تهیه و به تصویب هیات وزیران می رسد.

تبصره ۱۹

به دولت اجازه داده می شود به منظور جلب مشارکت هرچه بیشتر بخش خصوصی و تعاونی در اجرای طرح ها و پروژه های منتخب جدید و نیمه تمام (با اولویت طرح های نیمه تمام) و بهره برداری طرح ها و پروژه های تکمیل شده یا در حال بهره برداری، در قالب سازوکار مشارکت عمومی - خصوصی، نسبت به انعقاد انواع قرارداد (از جمله واگذاری، مشارکت، ساخت و بهره برداری یا برون سپاری) با بخش خصوصی و تعاونی اقدام و تمام یا بخشی از وظایف و مسئولیت های خود در تأمین کالاها و خدمات در حوزه هایی از قبیل پدیدآوری، طراحی، ساخت، تجهیز، نوسازی، بهره برداری و تعمیر و نگهداری را در چارچوب مقررات ذیل به بخش خصوصی و تعاونی واگذار نماید:

۱- برای آن دسته از طرح های نیمه تمام یا جدید که انتفاعی بوده و دولت عدم تعیین قیمت اداری و غیر اقتصادی برای آنها را تضمین می کند، اعتبار پیش بینی شده از محل بودجه عمومی بصورت وجوه اداره شده یا یارانه سود تسهیلات در قالب قرارداد مشخص، به بانک های منتخب عامل تجاری یا توسعه ای پرداخت می شود. بانک های مذکور، بر اساس شرایط و منابع تعهد شده از سوی دولت، منابع ارزی و تا ده درصد ورودی سالیانه صندوق توسعه ملی که بصورت ریالی در آنها سپرده گذاری و از جانب صندوق تعهد می شود و نیز منابع مالی قابل تامین از طریق نهادهای فعال در بازارهای پولی و مالی و منابع مالی خارجی، در کنار آورده خود، بسته تامین مالی هر طرح را اعلام می نماید. دستگاه اجرایی مبتنی بر ویژگی های هر طرح و شرایط رقابتی فراهم شده، نسبت به عقد قرارداد با بخش خصوصی و تعاونی اقدام می کند.

به بخش، «دارای اهداف اجتماعی» یا طرح های غیرانتفاعی «حاکمیتی» ۲- دستگاه اجرایی با همکاری سازمان برنامه و بودجه کشور شرایطی را فراهم می نمایند که طرح های تملک دارایی سرمایه ای خصوصی و تعاونی برون سپاری شده و یا از شرایط مندرج در موضوع بند (۱) این تبصره با روش عقد قرارداد مشارکت استفاده نمایند.

۳- دولت می تواند نسبت به ارائه تضامین حاکمیتی برای تامین مالی خارجی، موافقت با ترهین اموال (به استثنای اموال موضوع اصل ۸۳ قانون اساسی) و محل اجرای طرح و همچنین ارائه تضمین خرید محصول اقدام نماید.

۴- طرح‌های موضوع این تبصره مشمول محدودیت‌های مندرج در اجزاء (۱) و (۲) بند (ط) ماده (۲۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) نمی‌باشند.

۵- دستگاه‌های اجرایی مجازند ۵۰ درصد از درآمدهای اختصاصی خود را صرف خرید محصول، یارانه سود و یا وجوه اداره شده طرح‌های این تبصره نمایند.

۶- تعهدات دولت برای قراردادهای منعقد شده در سال ۱۳۹۷ در سال‌های آتی نیز لازم اجرا است.

۷- تحلیل مهم‌ترین متغیرهای اقتصادی یا اجتماعی بخش

۷-۱- رشد و سهم بخش در تولید ناخالص داخلی

بخش صنعت و معدن، مهم‌ترین منبع برای تأمین رشد اقتصادی کشور تا افق چشم‌انداز محسوب می‌گردد. سهم صنعت و معدن در تولید ناخالص داخلی به واسطه نقش و مشارکت بالای آن در رشد اقتصادی، همواره رو به افزایش بوده است. این مهم در اهداف کمی قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور نیز مورد توجه بوده و لذا برای بخش صنعت متوسط رشد سالانه ارزش افزوده به قیمت ثابت سال ۱۳۸۳ معادل ۹/۳ درصد و برای بخش معدن ۸/۸ درصد پیش‌بینی شده است.

سهم مجموع این دو بخش در تولید ناخالص داخلی (به قیمت ثابت ۱۳۹۰) از ۱۷/۷۸ درصد (در سال ۱۳۹۰) به ۱۷/۸۰ درصد (در پایان سال ۱۳۹۵) افزایش یافته است. سهم بخش صنعت در تولید ناخالص داخلی (به قیمت ثابت ۱۳۹۰) از ۱۷/۰۵ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۱۶/۹۲ درصد در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است.

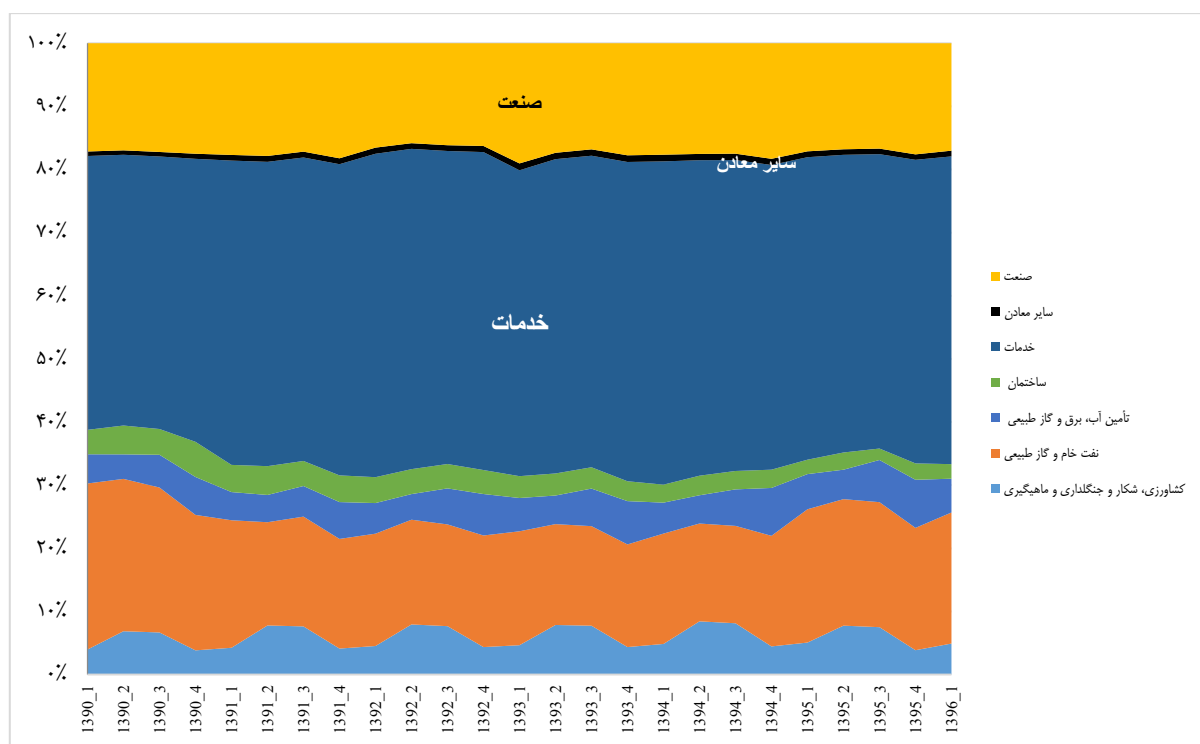
بخش معدن، هرچند سهمی به ظاهر ناچیز در تولید ناخالص داخلی کشور دارد، به عنوان حلقه پیشین طیف وسیعی از صنایع، از اهمیت بالایی در اقتصاد کشور برخوردار است. سهم این بخش در تولید ناخالص داخلی بر اساس قیمت ثابت سال ۱۳۹۰، از ۰/۷ درصد (در بهار سال ۱۳۹۰) به ۰/۹ درصد (در بهار سال ۱۳۹۶) افزایش یافته است. میزان ذخایر بالقوه معدن در کشور در حدود (۴۳) میلیارد تن برآورد شده و میزان استخراج سالیانه نیز در حدود (۳۵۰) میلیون تن می‌باشند؛ بنابراین به منظور حداکثر استفاده از ظرفیت بالقوه معادن، توجه به زیرساخت‌ها، در بخش علوم زمین‌شناسی و اکتشافات و زنجیره‌های آن، همچنین توجه، حمایت و برنامه‌ریزی درست دولت به این فعالیت زیربنایی، بخش معدن را به عنوان حلقه مهم و کلیدی در زنجیره ارزش تولیدی کشور تقویت و تحکیم می‌کند.

ذخائر این بخش به عنوان جزئی از انفال، در تأمین منابع درآمدی دولت در قالب حقوق دولتی در کنار منابع مالیاتی و فروش نفت و گاز در ساختار منابع مالی دولت (با ملاحظه و رعایت تشویق سرمایه‌گذاری در توسعه زنجیره ارزش داخلی) قابل توجه است.

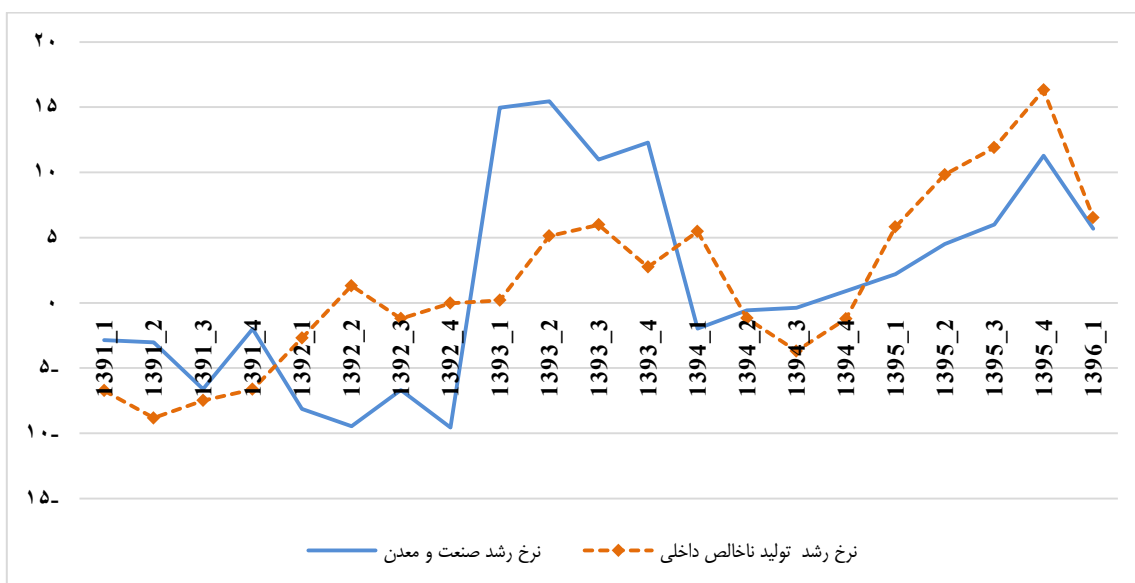
به علت غلبه تولید معادن بزرگ و محدودیت تعداد این معادن، قاعده و پایه اصلی رشد این بخش به شدت متأثر از نوسان وضعیت بنگاه‌های معدود و بزرگ فعال در این بخش است. همچنین، در شرایط جهش نرخ ارز و بروز محدودیت‌ها و کمبود

منابع ارزی در کشور، رشد این بخش به شدت تحت تأثیر افزایش صادرات مواد خام معدنی، شتاب گرفته است. به علاوه، باید همواره به بخش معدن به عنوان حلقه‌ای از زنجیره تولید صنعتی (صنایع معدنی و صنایع پایین‌دستی آن) نگریسته شود و همبستگی رشد این بخش با رشد صنایع مزبور موردبررسی و سیاست‌گذاری قرار گیرد. در غیر این صورت، در شرایط افزایش قیمت جهانی مواد خام معدنی و یا افزایش نرخ ارز، رونق خام فروشی توسط واحدهای معدنی مستقل از زنجیره صنعتی داخلی، می‌تواند نتایج نامطلوبی در ساختار صنعت و معدن کشور بجای گذارد.

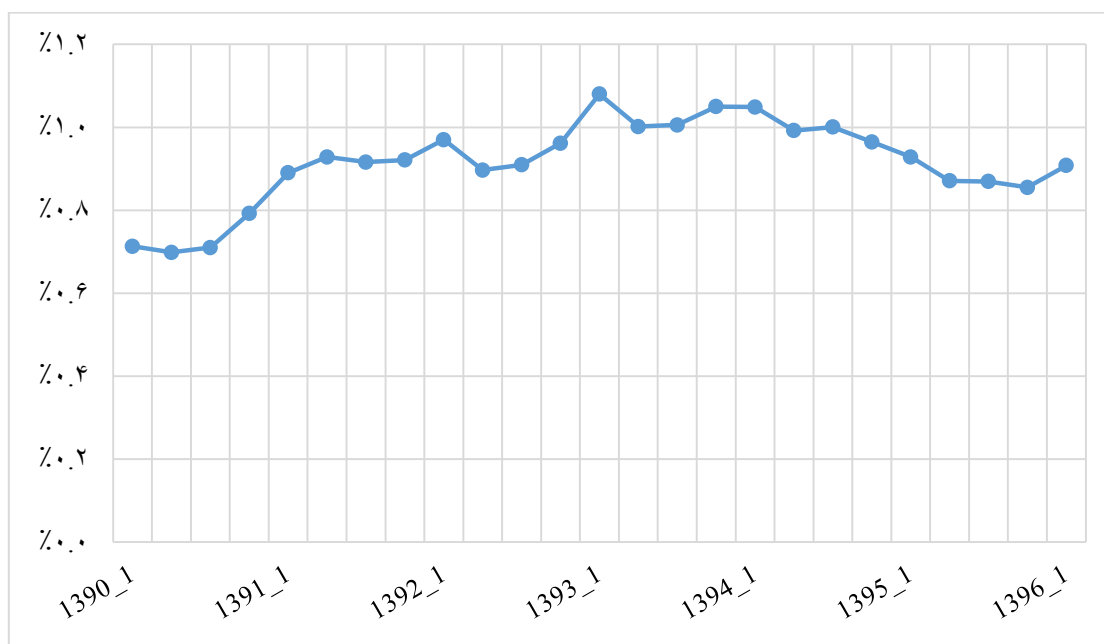
نمودار شماره (۱)، سهم بخش‌های مختلف اقتصادی در تولید ناخالص داخلی بر اساس سال پایه ۱۳۹۰ طی دوره زمانی (۱۳۹۵-۱۳۹۰) را نشان می‌دهد.

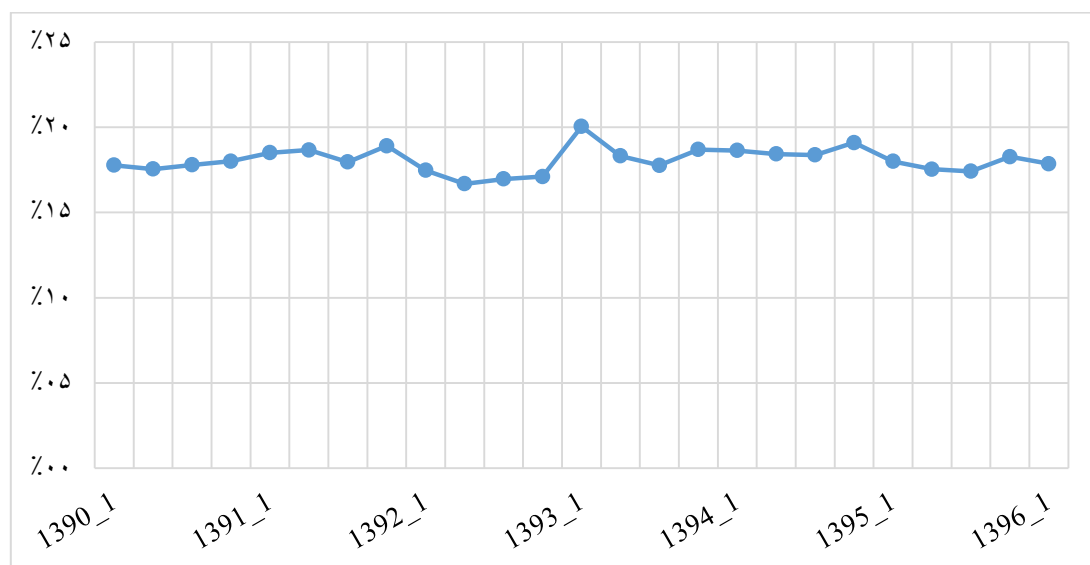
نمودار ۱- نمودار مقایسه فصلی سهم بخش‌های مختلف اقتصادی در تولید ناخالص داخلی طی دوره بهار ۱۳۹۰ تا بهار ۱۳۹۶ (مرکز آمار ایران ۱۳۹۰=۱۰۰)

نمودار ۲- مقایسه فصلی نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و نرخ رشد بخش صنعت و معدن
بهار ۱۳۹۰ تا بهار ۱۳۹۶ (مرکز آمار ایران ۱۰۰=۱۳۹۰)

نمودار ۳- سهم بخش معدن در تولید ناخالص داخلی (مرکز آمار ایران ۱۰۰=۱۳۹۰)

نمودار ۴- سهم بخش صنعت و معدن در تولید ناخالص داخلی (مرکز آمار ایران ۱۳۹۰=۱۰۰)

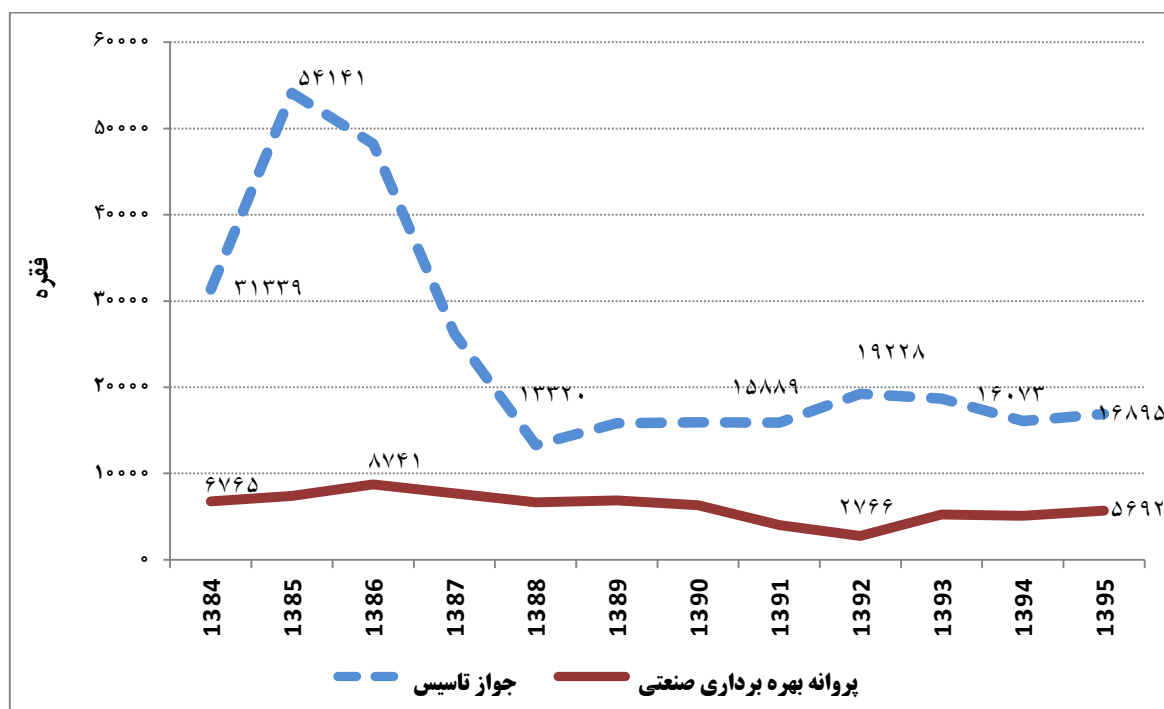
بررسی روند نرخ رشد بخش صنعت و معدن به قیمت سال ۱۳۹۰ (به ماخذ مرکز آمار ایران) نشان می‌دهد که این بخش در سالهای ۱۳۹۱ و ۱۳۹۵ به ترتیب نرخ رشدهای $۳/۶۴-$ و $۶/۰۳$ درصدی را تجربه کرده است. در فاصله زمستان سال ۱۳۸۹ تا پاییز سال ۱۳۹۱ به دلیل وقوع شوک‌های اصلاح قیمت حامل‌های انرژی و آثار مستقیم و غیرمستقیم آن بر صنعت و سپس فشارهای ناشی از تحریم و جهش نرخ ارز در دو مرحله، شرایط را به صورت فزاینده برای واحدهای صنعتی دشوار نمود و در نتیجه این بخش با ورود به دهه ۱۳۹۰، شدیدترین نرخ رشد منفی خود در طی بیست و پنج سال اخیر را در سال ۱۳۹۲ ($۸/۴-$ درصد) تجربه کرد. این تنزل سپس با ثبات نرخ ارز و قیمت‌ها و اجرای سیاست‌های خروج از رکود تا سال ۱۳۹۳ روند افزایشی داشته است. در سال ۱۳۹۴ رشد منفی مشاهده شد و این درحالی است که در سال ۱۳۹۵ نرخ رشد بالای ۶ درصد را داشته‌ایم. در خصوص دلایل نوسانات سال‌های اخیر می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

سقوط قیمت در بازار نفت و بازار سایر کالاها از نیمه دوم سال ۱۳۹۳، آغاز بحران کشورهای منطقه که در بعد بین‌المللی سبب کاهش واردات نفتی و غیرنفتی از ایران و در بعد داخلی سبب کاهش درآمد دولت شده است. کاهش تقاضای بخش خصوصی بدنبال امید به توافق هسته‌ای، که این دلایل علی‌رغم اعمال بسته خروج از رکود دولت در سال ۱۳۹۴ باعث کاهش نرخ رشد تولید ناخالص داخلی به $۰/۳۱-$ درصد و نرخ رشد صنعت و معدن به $۰/۵۱-$ درصد شد. در سال ۱۳۹۵ با اجرایی شدن برجام، رشد قیمت‌های جهانی در بازار کالا، افزایش قیمت نفت، رشد تولید در بخش گاز و افزایش تقاضا سبب افزایش نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و نرخ رشد صنعت و معدن به ترتیب به $۱۰/۹۶$ و $۶/۰۳$ درصد گردید. اجرای سیاست بسته‌های حمایتی رونق اقتصادی توسط دولت و همچنین اجرایی نمودن طرح‌هایی مانند طرح «رونق تولید و تعیین تکلیف ۷۵۰۰ واحد تولیدی مشکل‌دار با هدف فعال نمودن آنها» که در سال ۱۳۹۵ به انجام رسید و همچنین با رشد بخش‌های ساختمان و کشاورزی (به ترتیب با نرخ رشد $۷/۱۵$ و $۳/۱۲$ درصد) در سه ماهه اول سال ۱۳۹۶ نسبت به دوره مشابه سال قبل، و به دلیل ارتباط پیشین قوی این

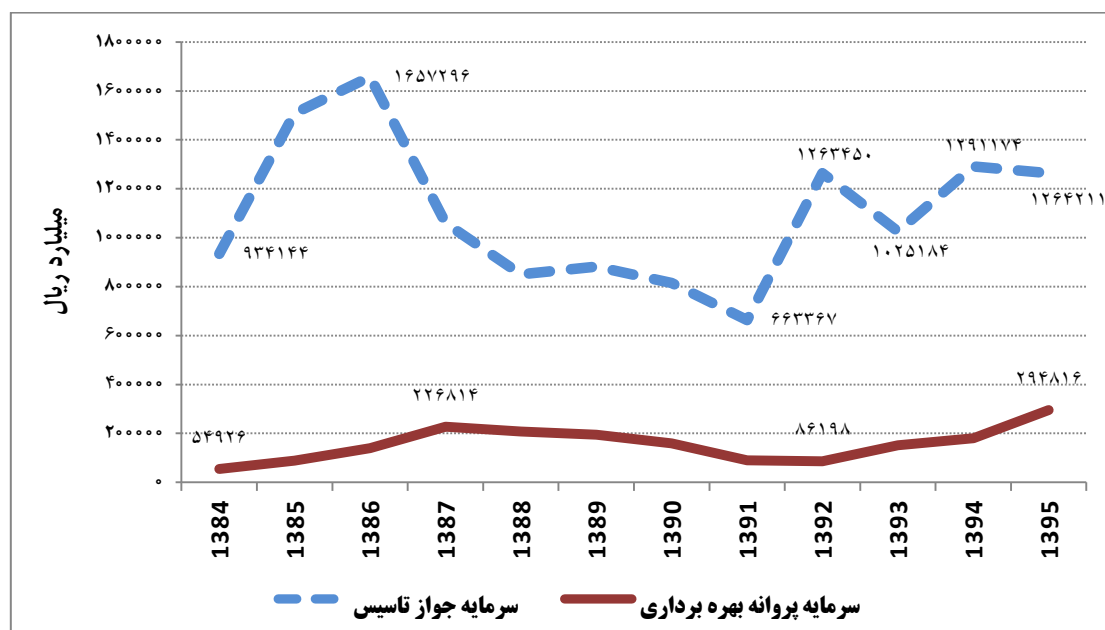
بخش‌ها با صنعت، موجب تأثیر مثبت بر روی رشد رشته فعالیت‌های عمده صنعتی از جمله ساخت فلزات اساسی، ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی‌ها، ساخت مواد و محصولات شیمیایی، ساخت چوب و محصولات چوبی، ساخت محصولات از لاستیک و پلاستیک، سایر محصولات فلزی، ساخت کک و فرآورده‌های حاصل از تصفیه نفت و سوخت‌های هسته‌ای گردید. دلایل فوق در کنار سایر عوامل مؤثر بر رشد بخش‌های صنعت و معدن، موجب شد تا این بخش رشد ۵/۷ درصدی را در سه ماهه اول ۱۳۹۶ نسبت به مدت مشابه سال قبل داشته باشد.

۲-۷- شاخص‌های اختصاصی بخش صنعت و معدن

افزایش تعداد و میزان سرمایه‌گذاری جوازهای تأسیس نماگری از رغبت به سرمایه‌گذاری (و یا در شرایط تشدید رانت‌های سرمایه‌گذاری مانند پرداخت تسهیلات ارزان‌قیمت ریالی و ارزی نماگری از هجوم رانت‌جویان به صف متقاضیان سرمایه‌گذاری) است. در کنار این نماگر، روند صدور پروانه‌های بهره‌برداری با تأخیری سه تا پنج‌ساله، نماگری هرچند ناقص از موفقیت مجوزهای تأسیس صادره محسوب می‌شود.

نمودار ۵- تعداد جوازهای تأسیس و پروانه بهره‌برداری صادره (۱۳۸۴-۱۳۹۵)

نمودار ۶- سرمایه‌گذاری جوازهای تأسیس و پروانه بهره‌برداری صادره (۱۳۸۴-۱۳۹۵)- به قیمت اسمی

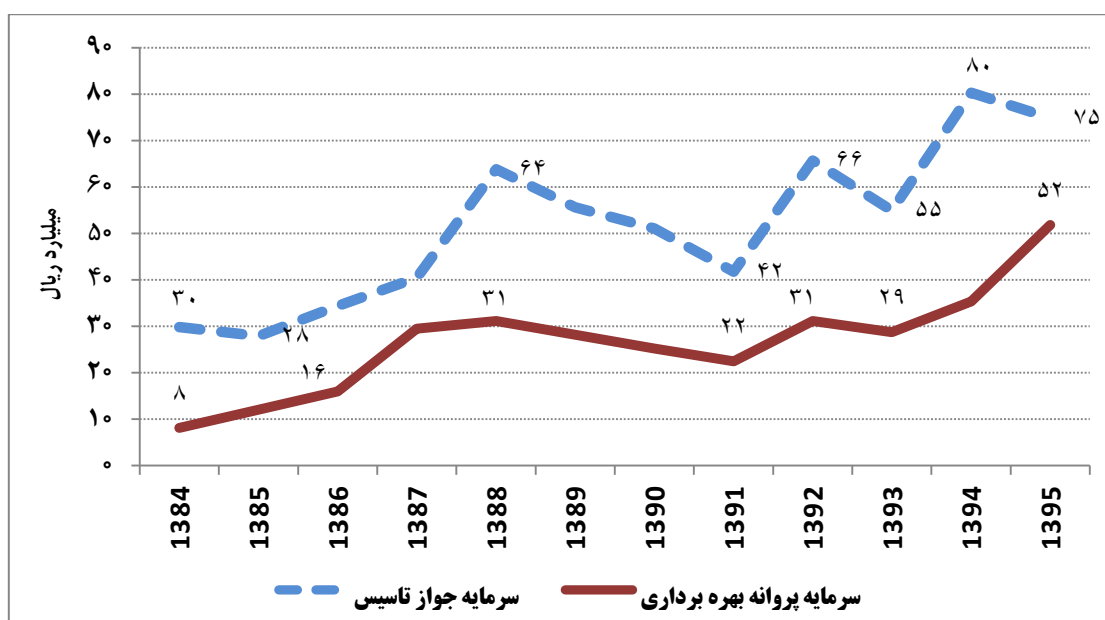
نکته جالب توجه در روند تعداد جوازهای تأسیس صادره، جهش شدید این متغیر در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ است که به نظر می‌رسد متأثر از سیاست اعطای تسهیلات به بنگاه‌های کوچک زود بازده باشد؛ اما این حجم وسیع جواز تأسیس حتی با تأخیر چند ساله، تأثیر مثبتی بر روند صدور پروانه‌های بهره‌برداری نداشته است. توجه به ماهیت بنگاه‌های کوچک و زودبازده که طبعاً به سرعت به بهره‌برداری می‌رسند در این زمینه مهم است؛ اما روند بهره‌برداری‌های صنعتی حاکی از ناکامی موج جهشی مجوزهای صادره در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ و یا نشت منابع تزریق شده بانکی به سایر بخش‌ها (مانند ساختمان و مسکن) است. به علاوه، تعداد جوازهای تأسیس صادره، پس از جهش دوساله مزبور به سطحی پایین‌تر از سال ۱۳۸۱ کاهش یافته است در حالی که با گسترش تعداد و سرمایه انباشته صنعتی خصوصاً در شرایط کشور در حال توسعه‌ای همچون کشور ما و عدم اشباع فرصت‌های سرمایه‌گذاری، طبعاً بنگاه‌های صنعتی مانند یک موجود زنده میل به تکثیر و توسعه داشته و باید روند تقاضا برای جوازهای تأسیس رو به افزایش باشد.

روند صدور جوازهای تأسیس در سال ۱۳۹۰ تغییر محسوسی نسبت به سال ۱۳۸۹ نشان نمی‌دهد، در سال ۱۳۹۲ صدور جواز افزایش می‌یابد ولی در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ روند کاهشی طی می‌کند. در سال ۱۳۹۵ روند افزایشی آن در حالی آغاز می‌شود که به لحاظ تعداد صدور جواز هنوز به سال ۱۳۹۲ نرسیده است. در مورد تعداد صدور پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی (بجز سال ۱۳۹۲ که براساس گزارش وزارت صنعت، معدن و تجارت فقط شامل پروانه‌های ایجاد است) روند کاهش و افزایش از شیب ملایمی برخوردار بوده و در سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۹۳ به میزان ۲/۷- درصد کاهش داشته، سپس در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال قبل روند افزایشی طی کرده است. همان‌طور که در نمودار شماره (۵) ملاحظه می‌شود افزایش‌های بعد از سال ۱۳۸۸، هنوز فاصله بسیار زیادی با جهش سال ۱۳۸۶ دارد.

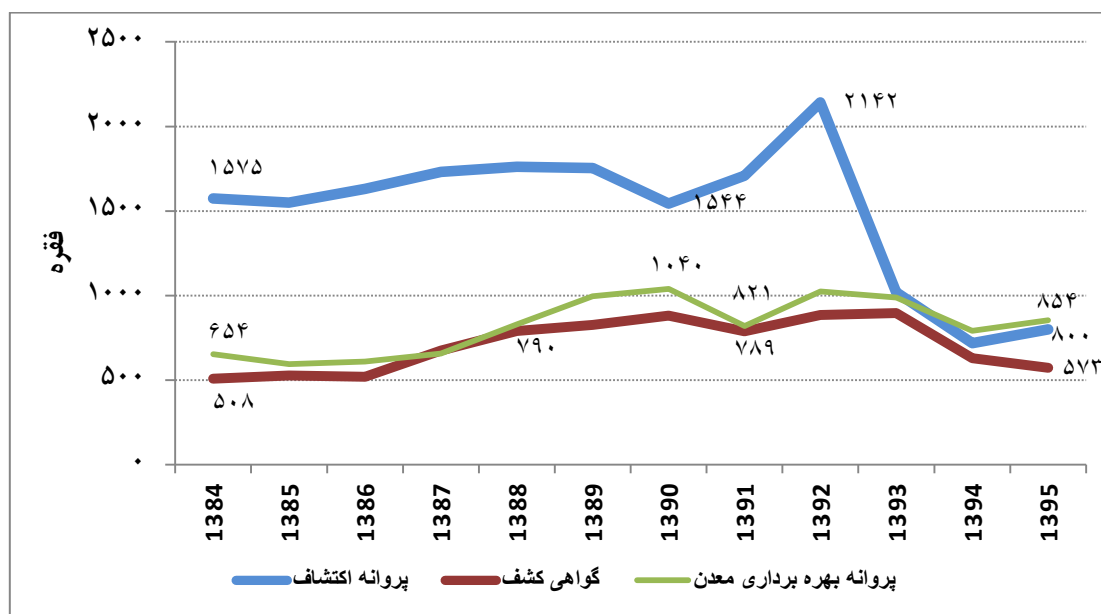
قابل ذکر است، براساس گزارش عملکرد چهارماهه وزارت صنعت، معدن و تجارت روند افزایش صدور جواز تأسیس و پروانه بهره‌برداری در تیر سال ۱۳۹۶ نسبت به دوره مشابه سال ۱۳۹۵ ادامه دارد.

نکته مهم دیگر در روند فوق، اعمال سیاست توقف موقت اعطای تسهیلات بانکی به بنگاه‌های بزرگ در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ (دوره آغاز و اوج گیری اجرای سیاست توسعه بنگاه‌های کوچک زودبازده) است. سیاستی که بنگاه‌های کوچک و بزرگ را نه مکمل و دارای جایگاه و موقعیت خاص خود در ساختار صنعتی، بلکه در عرض یکدیگر تلقی می‌نمود. در این مقطع بنگاه‌های بزرگی که دارای ارتباط مشخص و دیرین با نظام بانکی در تأمین سرمایه در گردش بودند، در برخورداری از سرمایه در گردش برای گردش چرخ تولید دچار مشکل شدند. این سیاست طبعاً تأثیر خود را بر رشد بخش در دوره مورد نظر بجا گذاشته است.

نمودار ۷- متوسط سرمایه‌گذاری هر جواز تأسیس و پروانه‌های بهره‌برداری صادره (۱۳۸۴-۱۳۹۵) - به قیمت اسمی

همان‌طور که از نمودار شماره (۷) قابل ملاحظه می‌باشد، متوسط سرمایه‌گذاری هر جواز تأسیس طی دوره ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۵، نوسانات افزایشی و کاهشی زیادی داشته است ولی با وجود این در سال پایانی دوره مورد بررسی متوسط سرمایه‌گذاری هر جواز تأسیس بالاتر از میزان سال آغاز دوره می‌باشد. در این خصوص توجه به این امر ضروری است که آمار موجود براساس قیمت‌های جاری می‌باشد. در خصوص روند متوسط سرمایه مورد نیاز هر فقره پروانه بهره‌برداری نیز همین امر صادق است. لذا روند جوازهای تأسیس و پروانه‌های بهره‌برداری و سرمایه‌گذاری آنها، از سیر صعودی مقیاس سرمایه‌گذاری‌ها در مقایسه با سال اول دوره مورد بررسی حکایت دارد.

نمودار ۸- روند صدور مجوزهای معدنی (فقره) ۱۳۸۴-۱۳۹۵

براساس نمودار فوق، از مجوزهای بخش معدن، پروانه اکتشاف در سال ۱۳۹۲ نسبت به ۱۳۹۱ از افزایش زیادی برخوردار شده سپس در سال ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ روند نزولی پیدا کرد. این مجوز در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال قبل بهبود نشان می‌دهد. در مورد گواهی کشف و پروانه بهره‌برداری معدن نیز بعد از افزایش در سال ۱۳۹۲، در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ روند کاهشی طی کرده‌اند. در سال ۱۳۹۵ روند صدور این دو مجوز نسبت به سال قبل افزایشی شده است. براساس گزارش عملکرد چهارماهه اول وزارت صنعت، معدن و تجارت در مقطع چهارماهه سال ۱۳۹۶ نسبت به دوره مشابه سال قبل، تعداد گواهی کشف و پروانه بهره‌برداری صادره کاهش ولی صدور پروانه اکتشاف افزایش داشته است.

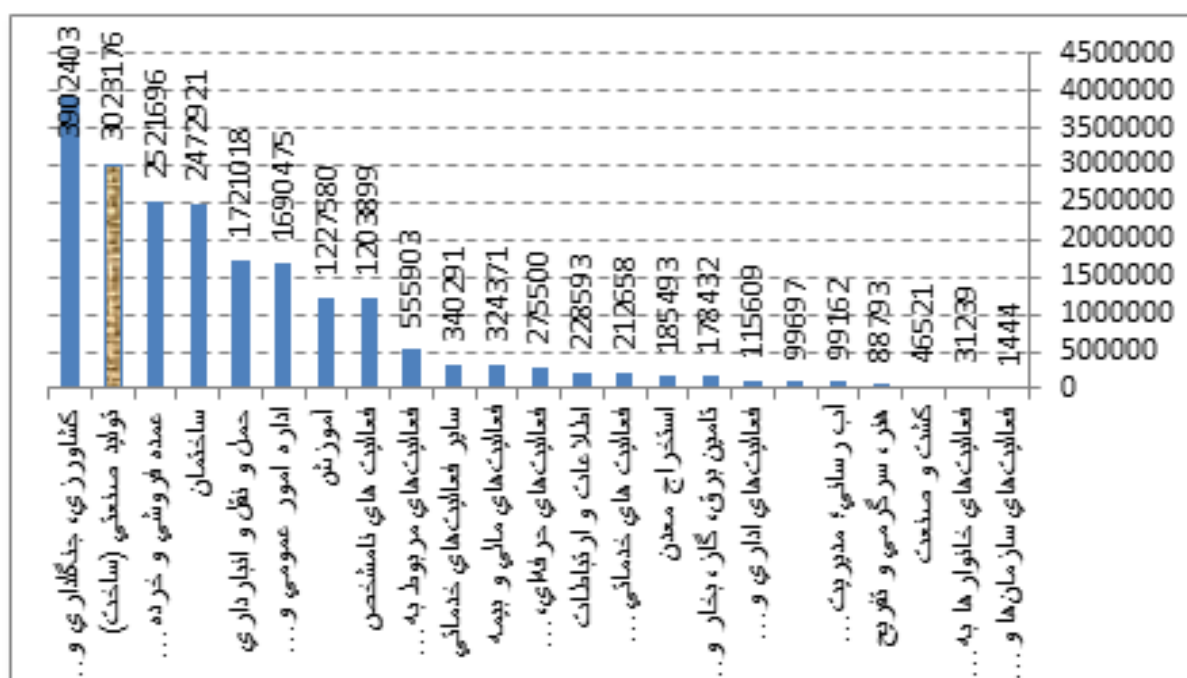
نتایج آمارگیری مرکز آمار ایران نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۴ تعداد ۳۳۲۴ معدن در حال بهره‌برداری در کشور وجود داشته است که در سال ۱۳۹۴ به ۵۲۱۴ معدن می‌رسد؛ این تعداد نسبت به سال ۱۳۹۳ با ۵۳۵۵ معدن در حال بهره‌برداری کاهش ۲/۶ درصدی داشته است. از این تعداد، معادن شن و ماسه بیشترین تعداد معادن را به خود اختصاص می‌دهند و در مراتب بعدی سنگ آهک و سنگ لاشه و سنگ‌های تزئینی قرار دارند. این ترکیب کمابیش طی دو مقطع ۱۳۸۴ و ۱۳۹۴ مشاهده می‌شود. همچنین تعداد شاغلان معادن در حال بهره‌برداری کشور و ارزش افزوده آن در سال ۱۳۹۴ نسبت به ۱۳۹۳ کاهش داشته است. توزیع استانی معادن نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۴ استان‌های خراسان رضوی، آذربایجان غربی و اصفهان به ترتیب با ۲۸۶، ۲۳۹ و ۲۳۹ معدن بیش‌ترین تعداد معادن در حال بهره‌برداری و در سال ۱۳۹۴ استان‌های کرمان، خراسان رضوی و اصفهان به ترتیب با ۴۸۸، ۴۷۲ و ۳۵۷ معدن بیش‌ترین تعداد معادن در حال بهره‌برداری را داشته‌اند.

با آغاز اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها از اواخر پاییز سال ۱۳۸۹ به عنوان نقطه عطفی در شرایط فعالیت اقتصادی بنگاه‌های صنعتی که طبعاً آثار عمیقی بر قیمت‌های نسبی و فضای سرمایه‌گذاری داشته است، تغییر در رفتار سرمایه‌گذاری و تقاضای

مجوزهای جدید، مورد انتظار بوده است. با فاصله‌ای کوتاه پس از آن تشدید تحریم‌های ظالمانه غرب و شوک نرخ ارز به مشکلات واحدهای صنعتی دامن زد.

۷-۳- اشتغال صنعت

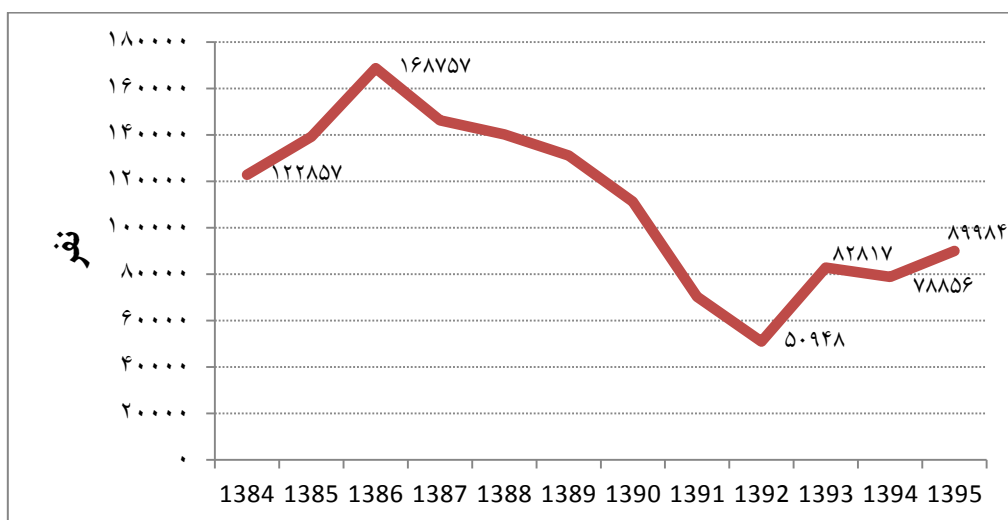
بر اساس سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ سهم بخش صنعت کارخانه‌ای (با حدود سه میلیون شاغل) معادل ۱۴/۷ درصد و سهم بخش معدن معادل ۰/۹ درصد کل اشتغال کشور است.

نمودار ۹- شاغلان برحسب گروه‌های عمده فعالیت- سرشماری ۱۳۹۰- مرکز آمار ایران

بر اساس چکیده نتایج طرح آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران در تابستان ۱۳۹۵، بخش صنعت (گروه صنایع و معادن) با اشتغال ۷۲۵۶۹۳۵ نفر ۳۱ درصد از اشتغال کل کشور را به خود اختصاص داده است.

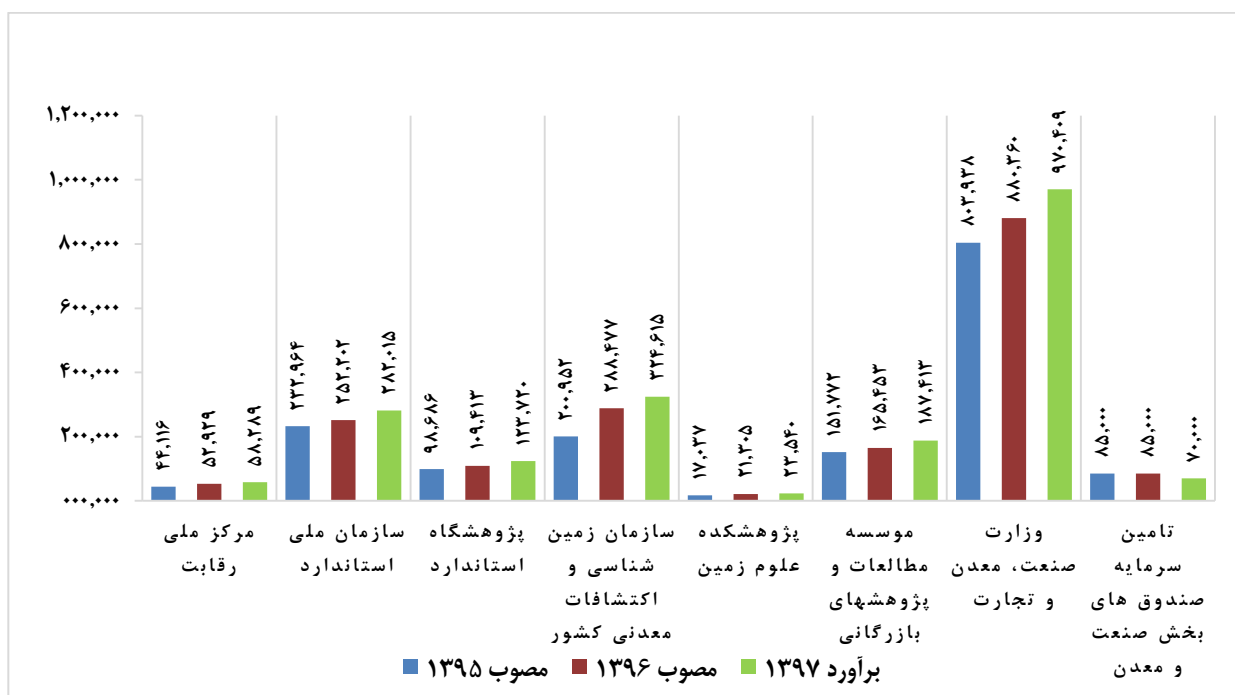
بررسی روند اشتغال پیش‌بینی شده در جوازهای تأسیس و پروانه‌های بهره‌برداری سال‌های اخیر (نمودار زیر) نشان می‌دهد اشتغال پروانه‌های بهره‌برداری صادره از سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۷ روندی صعودی داشته و از ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲ اشتغال ایجاد شده رو به کاهش گذاشته است، ولی از سال ۱۳۹۳ مجدد روند افزایشی در اشتغال پروانه‌های بهره‌برداری آغاز شده است.

نمودار ۱۰- اشتغال پروانه‌های بهره‌برداری صادره وزارت صنعت، معدن و تجارت ۱۳۸۴-۱۳۹۵

براساس نمودار شماره (۱۲) اقدامات انجام شده در طول سال ۱۳۹۵ از قبیل اجرای طرح رونق تولید و قانون تسهیل و رفع موانع تولید، اثر خود را با افزایش ۱۴ درصدی شاغلین پروانه‌های بهره‌برداری صادره نشان می‌دهد. با وجود آغاز روند افزایش، هنوز فاصله زیادی با سال آغاز دوره مورد بررسی و به ویژه سال اوج اشتغال پروانه‌های بهره‌برداری یعنی ۱۳۸۶ وجود دارد.

۸- تحلیل اعتبارات هزینه‌ای بخش (برحسب برنامه - دستگاه اجرایی و...) - ردیف‌های متفرقه

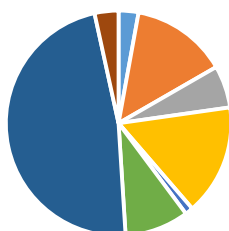
نمودار ۱۱- توزیع اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های حوزه صنعت و معدن در لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ - مبالغ به میلیون ریال

در ذیل شرحی از روند اعتبارات حوزه صنعت و معدن طی سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۹۷ بیان می‌گردد:

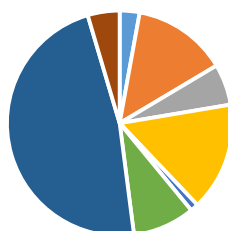
اعتبارات دستگاه‌های اجرایی ذیل حوزه صنعت و معدن در سال ۱۳۹۶ با نرخ ۱۳.۵ درصد به نسبت مصوب سال ۱۳۹۵ و برای سال ۱۳۹۷ نسبت به مصوب ۱۳۹۶ و مصوب سال ۱۳۹۵ به ترتیب ۱۰ و ۲۴.۸ درصد برآورد گردیده است. در بین دستگاه‌های اجرایی مورد بررسی کمترین سهم از کل اعتبارات حوزه صنعت و معدن مربوط به پژوهشکده علوم زمین و بیشترین سهم مربوط به وزارت صنعت، معدن و تجارت می‌باشد.

از بین دستگاه‌های اجرایی مورد بررسی سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور که پس از وزارت صنعت، معدن و تجارت، با میانگین سهم ۱۴.۶ درصدی بیشترین سهم را از اعتبارات حوزه صنعت و معدن دریافت میکند، در سال ۱۳۹۶ با نرخ قابل توجه ۴۳.۶ درصدی افزایش یافته که این میزان رشد عمدتاً ناشی از تبدیل وضعیت و انتقال نیروهای شاغل در طرح به سرجمع اعتبارات هزینه ای بوده است، این افزایش در برآورد سال ۱۳۹۷ ادامه داشته ولی از شدت آن کاسته شده بگونه ای که نرخ این افزایش در برآورد سال ۱۳۹۷، ۱۲.۵ درصد می‌باشد. سهم اعتبارات پژوهشکده علوم زمین در سال ۱۳۹۶ با افزایش ۴۲۶۸ میلیون ریال از ۱۰.۴ درصد به ۱.۱۵ درصد افزایش یافت، ولی این افزایش سهم در سال ۱۳۹۷ با وجود رشد ۱۰.۵ درصدی در مقدار اعتبارات برآورد شده، ادامه پیدا نکرد و در همان میزان ۱.۱۵ درصد باقی ماند. وزارت صنعت و معدن و تجارت با میزان اعتبارات ۸۰۳۹۳۸ میلیون ریال در سال ۱۳۹۵، بیشترین سهم را از اعتبارات حوزه صنعت و معدن در طول دوره مورد بررسی را دارد در دو سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ نیز با افزایش روبه‌رو بوده است که در این دو سال به نسبت سال قبل خود با ارقام ۹.۵ و ۱۰.۲ درصد رشد نموده است. میزان اعتبارات تامین سرمایه صندوق‌های بخش صنعت و معدن در سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ معادل ۸۵،۰۰۰ میلیون ریال می‌باشد که این میزان در برآورد سال ۱۳۹۷ با ۱۷.۶ درصد کاهش به ۷۰،۰۰۰ میلیون ریال رسیده است.

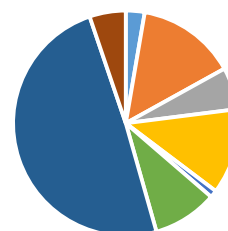
برآورد سال ۹۷

مصوب سال ۹۶

مصوب سال ۹۵

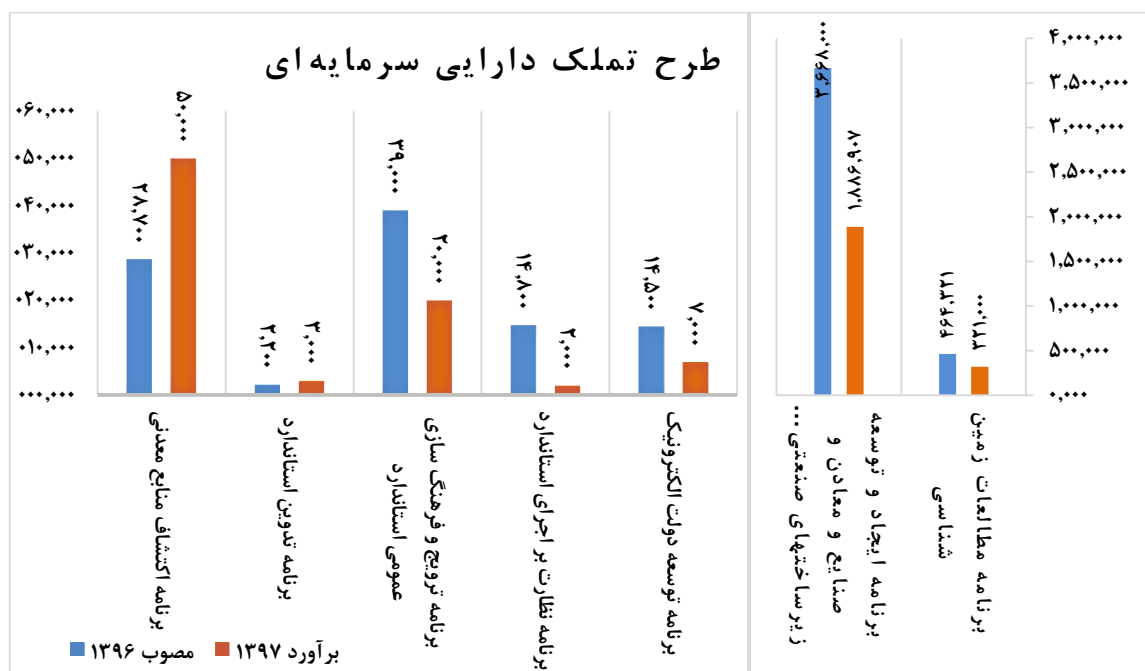
■ مرکز ملی رقابت	■ سازمان ملی استاندارد
■ پژوهشگاه استاندارد	■ سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور
■ پژوهشکده علوم زمین	■ موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی
■ وزارت صنعت، معدن و تجارت	■ تامین سرمایه صندوق‌های بخش صنعت و معدن

نمودار ۱۲- نمودار مقایسه توزیع اعتبارات دستگاه‌های حوزه صنعت و معدن

اعتبارات هزینه‌ای حوزه صنعت و معدن در لایحه بودجه ۱۳۹۷ - میانه به میلیون ریال

نام دستگاه اجرایی	شماره طبقه بندی	مصوب ۱۳۹۵	مصوب ۱۳۹۶	برآورد ۱۳۹۷
مرکز ملی رقابت	۱۰۱۰۰۰-۱۶	۴۴۱۱۶	۵۲۹۲۹	۵۸,۲۸۹
سازمان ملی استاندارد	۱۰۱۰۸۱-۵	۲۳۲۹۶۴	۲۵۲۲۰۲	۲۸۲,۰۱۵
پژوهشگاه استاندارد	۱۰۱۰۸۱-۴	۹۸۶۸۶	۱۰۹۴۱۳	۱۲۳,۷۲۰
سازمان زمین شناسی و اکتشافات معدنی کشور	۱۴۶۵۰۰-۱	۲۰۰۹۵۲	۲۸۸۴۷۷	۳۲۴,۶۱۵
پژوهشکده علوم زمین	۱۴۶۵۰۰-۲	۱۷۰۲۷	۲۱۳۰۵	۲۳,۵۴۰
موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی	۱۴۷۰۰۲-۱	۱۵۱۷۷۲	۱۶۵۴۵۳	۱۸۷,۴۱۳
وزارت صنعت، معدن و تجارت	۱۵۵۰۰۰-۱	۸۰۳۹۲۸	۸۸۰۳۶۰	۹۷۰,۴۰۹
تامین سرمایه صندوق های بخش صنعت و معدن	۱۵۵۰۰۰-۲	۸۵۰۰۰	۸۵۰۰۰	۷۰,۰۰۰
جمع کل		۱,۶۳۴,۴۶۵	۱,۸۵۵,۱۳۹	۲,۰۴۰,۰۰۰

۹- تحلیل حجم سرمایه‌گذاری‌ها در بخش (اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای - سایر منابع داخلی و خارجی بر حسب نوع)

نمودار ۱۳ - مقایسه اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به تفکیک برنامه

اعتبارات طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای امور صنعت و معدن با کاهش ۴۴.۷ درصدی، از رقم ۴,۳۲۲,۷۲۱ میلیون ریال در قانون بودجه سال ۱۳۹۶ به رقم ۲,۳۸۸,۵۷۳ میلیون ریال در لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ رسیده است.

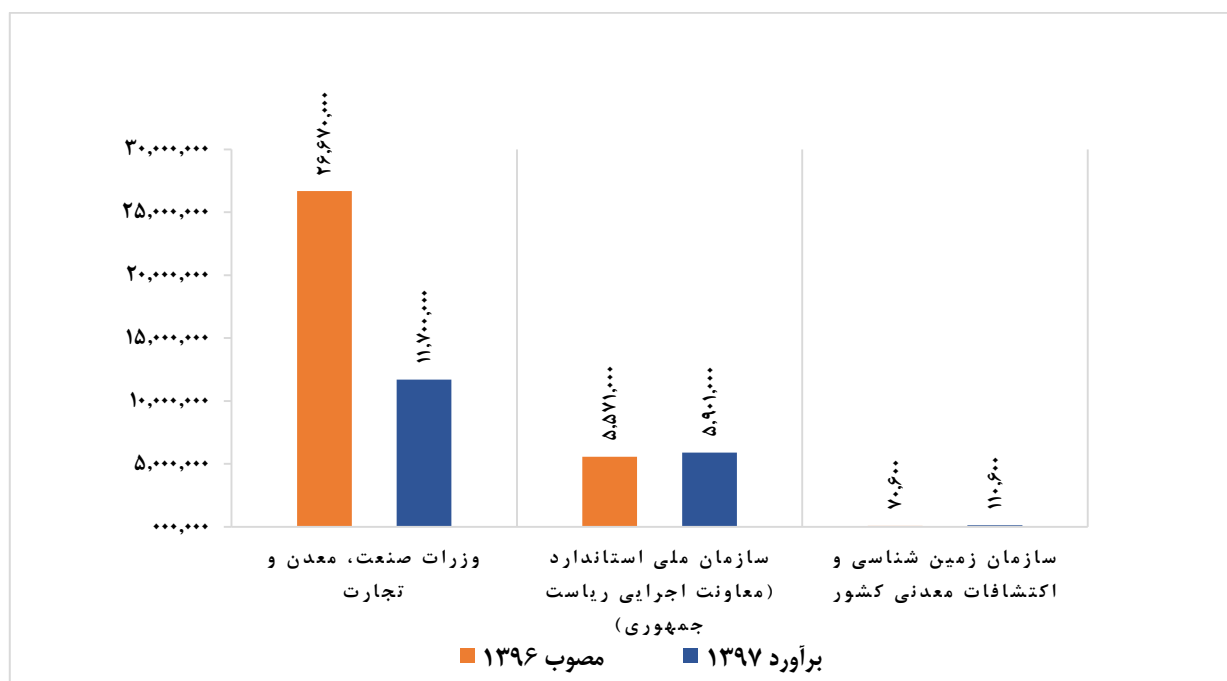
نمودار ۱۳ میزان اعتبارات تملک دارایی سرمایه حوزه صنعت و معدن را نشان می‌دهد. اعتبار تملک دارایی سرمایه‌ای در برنامه های "برنامه اکتشاف منابع معدنی"، "برنامه تدوین استاندارد" و "برنامه تامین، توسعه، مقاوم سازی، تعمیر، تجهیز و نگهداری فضاها، ساختمانها، اماکن و ماشین‌آلات" در لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ دارای رشد بوده که در این بین برنامه اکتشاف معدنی با ۷۴.۲ درصد از رشد قابل توجه برخوردار بوده و سایر برنامه ها با کاهش اعتبارات سرمایه روبه‌رو شده اند که "برنامه نظارت بر اجرای استاندارد" با کاهش ۸۶.۵ درصدی دارای بالاترین نرخ کاهش اعتبارت می‌باشد.

"برنامه ایجاد و توسعه صنایع و معادن و زیرساختهای صنعتی و معدنی" با میانگین سهم ۸۱ درصد از اعتبارات تملک سرمایه‌ای امور صنعت و معدن با کاهش ۱,۷۸۱,۰۹۳ میلیون ریال دارای بیشترین کاهش از لحاظ مقدار ریالی می‌باشد.

شرکت مادر تخصصی سازمان صنایع کوچک و شهرکهای صنعتی ایران به عنوان دستگاه‌ای که بیشترین سهم را در میزان اعتبارات تملک دارایی را دارا می‌باشد با کاهش ۴۸.۴ درصدی نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۶، رقم ۷۹۴,۰۰۰ میلیون ریال را در لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ به خود اختصاص داده است.

اعتبارات طرح‌های تملک دارایی سرمایه امور صنعت و معدن در لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ - مبالغ به میلیون ریال			
شماره طبقه بندی طرح	عنوان طرح	قانون بودجه ۱۳۹۶	لایحه ۱۳۹۷
		۴,۳۲۲,۷۲۱	۲,۳۸۸,۵۷۳
۱۳۰۴۰۰۰۰۰۰	فصل صنعت و معدن	۴,۳۰۸,۲۲۱	۲,۳۸۱,۵۷۳
۱۳۰۴۰۰۱۰۰۰	برنامه اکتشاف منابع معدنی	۲۸,۷۰۰	۵۰,۰۰۰
۱۳۰۴۰۰۲۰۰۰	برنامه تدوین استاندارد	۲,۲۰۰	۳,۰۰۰
۱۳۰۴۰۰۳۰۰۰	برنامه ترویج و فرهنگ سازی عمومی استاندارد	۳۹,۰۰۰	۲۰,۰۰۰
۱۳۰۴۰۰۸۰۰۰	برنامه مطالعات زمین شناسی	۴۶۴,۳۲۱	۳۲۱,۰۰۰
۱۳۰۴۰۰۹۰۰۰	برنامه نظارت بر اجرای استاندارد	۱۴,۸۰۰	۲,۰۰۰
۱۳۰۴۰۱۱۰۰۰	برنامه ایجاد و توسعه صنایع و معادن و زیرساختهای صنعتی و معدنی	۳,۶۶۸,۰۰۰	۱,۸۸۶,۹۰۷
۱۳۰۴۰۱۲۰۰۰	برنامه تامین، توسعه، مقاوم سازی، تعمیر، تجهیز و نگهداری فضاها، ساختمانها،	۹۱,۲۰۰	۹۸,۶۶۶
۱۰۰۲۰۰۰۰۰۰	فصل اداره امور عمومی	۱۴,۵۰۰	۷,۰۰۰
۱۰۰۲۰۵۷۰۰۰	برنامه توسعه دولت الکترونیک	۱۴,۵۰۰	۷,۰۰۰
	جمع کل حوزه صنعت و معدن	۴,۳۲۲,۷۲۱	۲,۳۸۸,۵۷۳

۱۰- تحلیل وضعیت درآمدهای دستگاه‌ها و نوع درآمدهای مختلف در بخش

نمودار ۱۴- مقایسه درآمدهای عمومی دستگاه‌های امور صنعت و معدن در لایحه بودجه سال ۱۳۹۷- مبالغ به میلیون ریال

درآمدهای عمومی برآورد شده دستگاه‌های حوزه صنعت و معدن در لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ به نسبت مصوب سال ۱۳۹۶ با حدود ۴۵ درصد کاهش به رقم ۱۷,۷۱۱,۶۰۰ میلیون ریال تغییر یافته است.

از عمده‌ترین درآمدهای بخش، درآمد بهره مالکانه و حقوق دولتی معادن است که بدون تغییر نسبت به رقم مصوب سال ۱۳۹۶ به مبلغ ۱۰,۵۰۰,۰۰۰ میلیون ریال منظور شده است. عمده رقم کاهشی درآمدهای مصوب مربوط به حق انتفاع معادن است که علت آن کاهش واقعی این درآمد نیست. حق انتفاع معادن به موجب قانون معادن به دارنده معدن تعلق می‌گیرد که در مورد ردیف ۱۳۰۴۱۹ (معادن سنگ آهن) متعلق به سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران می‌باشد. به علت وجود اختلافات حقوقی میان سازمان مزبور و بهره‌برداران بخش غیردولتی پیرامون مالکیت پروانه بهره‌برداری، ایمیدرو برای وصول مطالبات خود از آنها پیشنهاد درج تبصره‌ای در قوانین بودجه سالهای قبل نموده بود که به تصویب دولت و مجلس شورای اسلامی رسید. قانونگذار در تبصره ۷ قانون، بهره‌برداران را تا زمان عقد قرارداد با ایمیدرو، ملزم به پرداخت حق انتفاع به دولت نموده بود. در سال ۱۳۹۵ قرارداد مورد اشاره منعقد شد و در سال ۱۳۹۶ نیز تبصره مزبور صرفاً برای وصول مطالبات معوق در قانون بودجه درج گردید. بنابراین از سال ۱۳۹۷، وصول وجوه مزبور توسط دولت منتفی و پرداخت آن به موجب قرارداد منعقد شده ایمیدرو تعلق می‌گیرد که از محل آن حقوق دولتی را پرداخت می‌نماید. لذا حذف درآمد مزبور به معنی کاهش درآمدهای بودجه کل کشور نبوده و به درآمد شرکت دولتی ایمیدرو منتقل شده است.

دومین درآمد عمده این حوزه، درآمدهای سازمان ملی استاندارد است که با افزایش ۶.۵ درصدی به ۴,۹۰۱,۰۰۰ میلیون ریال بالغ شده است.

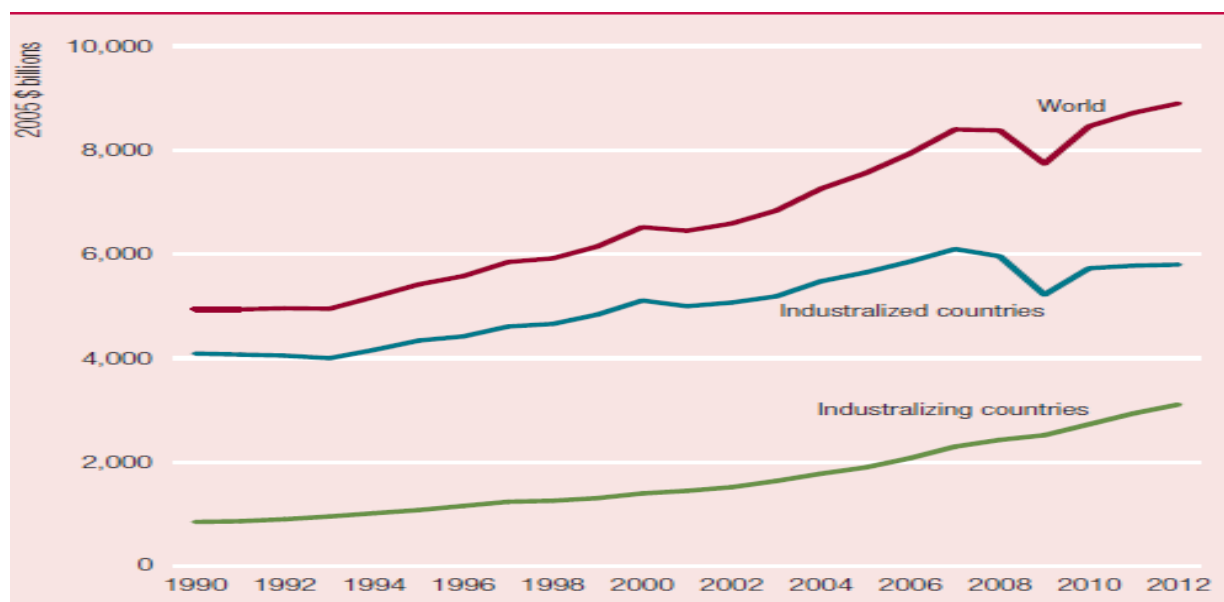
درآمد مصوب سازمان زمین‌شناسی نیز در طول دوره مورد بررسی رو به افزایش بوده است اما از آنجا که درآمدهای وزارت صنعت و معدن سهمی حدوداً ۷۰ درصد از کل درآمدهای این حوزه را دارا بوده و با حذف درآمد حق انتفاع معادن، درآمدهای کل حوزه صنعت و معدن در لایحه بودجه ۱۳۹۷ به نسبت بودجه مصوب ۱۳۹۶ کاهش یافته است. همچنین پیش‌بینی "درآمد وزارت صنعت، معدن و تجارت بابت حقوق انحصار و صدور مجوز توزیع محصولات دخانی" به علت برآورد ناصحیح و تدقیق مبانی محاسبه، ۵۰ درصد کاهش و به ۱۰,۰۰۰ میلیارد ریال بالغ گردیده است.

۱۱- تحلیل وضع بخش در مقایسه با کشورهای منتخب و شاخص‌های بین‌المللی

در این بخش مهم‌ترین روندها، تحولات و شاخص‌های بین‌المللی و منطقه‌ای در حوزه و بخش مربوطه و تحلیل موقعیت نسبی کشور ارائه می‌گردد.

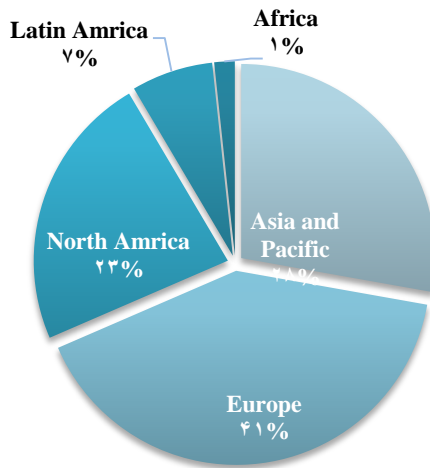
۱۱-۱- روندهای جهانی

روندهای جهانی طی سه دهه منتهی به سال ۲۰۱۲ حاکی از افزایش سهم اقتصادهای در حال توسعه از ارزش افزوده صنعتی است. این سهم، از ۱۸/۲۲ درصد در سال ۱۹۹۲ به ۳۴/۹۴ درصد در سال ۲۰۱۲ ارتقا یافته است.

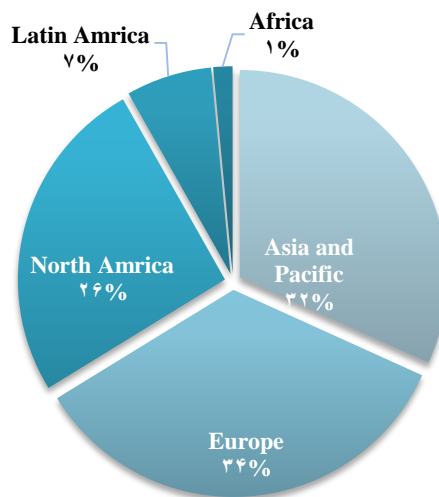

نمودار ۱۵- میزان ارزش افزوده صنایع کارخانه‌ای جهان برحسب کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه (میلیارد دلار به قیمت ثابت سال ۲۰۰۵)

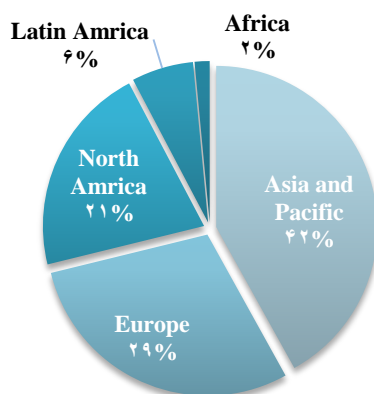
در این افزایش سهم، منطقه شرق آسیا و پاسیفیک (با غلبه چین) بیشترین مشارکت را داشته است. در میان کشورهای درحال توسعه، سهم چین طی سال ۱۹۹۲ تا سال ۲۰۱۲ از ۱۹/۹ به ۵۰ درصد کل ارزش افزوده صنعتی افزایش یافته است. این روند حاکی از وجود فرصت‌های قابل دسترس در صنعت جهان برای کشورهای درحال توسعه است.

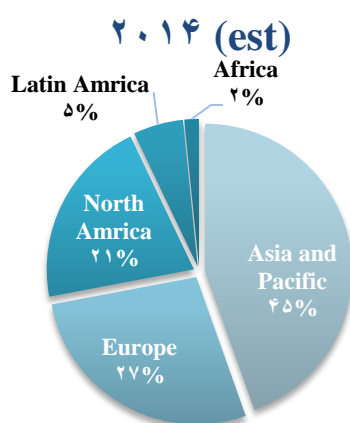
نمودار ۱۶- توزیع ارزش افزوده صنایع کارخانه‌ای میان کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه مناطق مختلف جهان (۱۹۹۰)

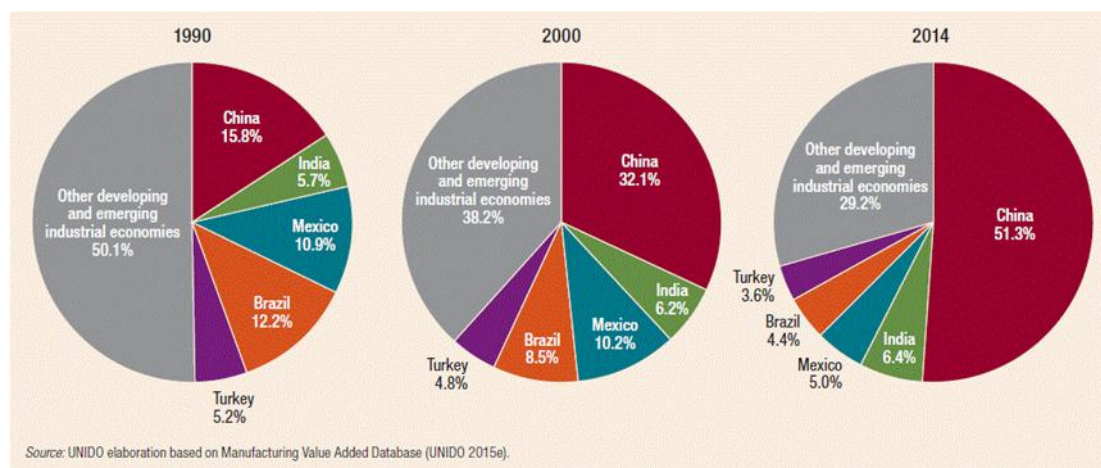
نمودار ۱۷- توزیع ارزش افزوده صنایع کارخانه‌ای میان کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه مناطق مختلف جهان (۲۰۰۰)

نمودار ۱۸- توزیع ارزش افزوده صنایع کارخانه‌ای میان کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه مناطق مختلف جهان (۲۰۱۰)

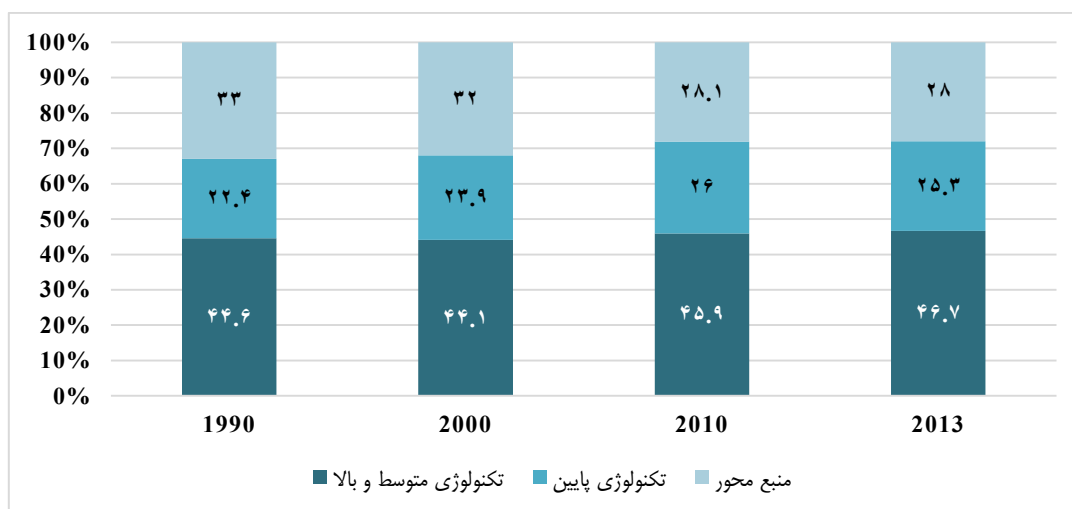

نمودار ۱۹- توزیع ارزش افزوده صنایع کارخانه‌ای میان کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه مناطق مختلف جهان (۲۰۱۴)

نمودار ۲۰- سهم کشورهای بزرگ تولیدکننده صنعتی در ارزش افزوده صنعت کشورهای در حال توسعه در سه مقطع زمانی

براساس نمودار شماره (۲۱)، تغییرات ساختار صنایع کارخانه‌ای، با توجه به انتقال صنایع به سمت محصولات با تکنولوژی پیچیده‌تر کاملاً مشهود است. سهم صنایع منبع محور برای کل دنیا از ۳۳ درصد در سال ۱۹۹۰ به ۲۸ درصد در سال ۲۰۱۳ کاهش یافته است، این درحالی است که سهم محصولات با تکنولوژی متوسط و بالا از ۴۴/۶ درصد در سال ۱۹۹۰ به ۴۶/۷ درصد در سال ۲۰۱۳ افزایش یافته است.

نمودار ۲۱- تغییرات ترکیب فناوری ارزش افزوده صنعتی جهان (۱۹۹۰-۲۰۱۳)

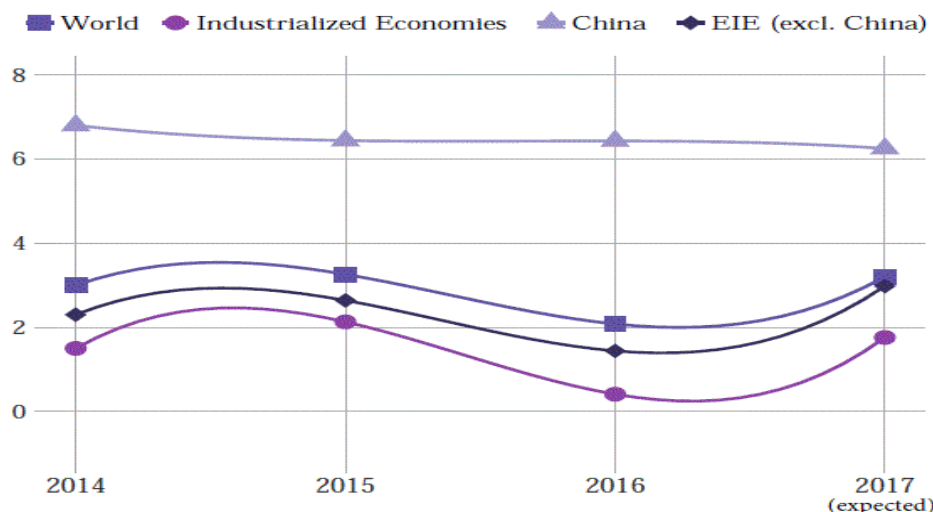
در سال ۲۰۱۳ صنایع کارخانه‌ای با تکنولوژی متوسط و بالا بیش از نیمی از ارزش افزوده صنایع کارخانه‌ای را در کشورهای توسعه یافته به خود اختصاص داده‌اند، به گونه‌ای که سهم آن ۴۶/۳ درصد در سال ۱۹۹۰ به ۵۰/۱ درصد افزایش یافته است. در اقتصادهای در حال توسعه و نو ظهور سهم صنایع کارخانه‌ای با تکنولوژی متوسط و بالا از ۳۳/۶ درصد در سال ۱۹۹۰ به ۳۴ درصد در سال ۲۰۱۳ رسیده است.

۱۱-۲- وضعیت رشد ارزش افزوده صنایع کارخانه‌ای در سه ماهه دوم سال ۲۰۱۷

برآوردهای یونیدو حاکی از افزایش نرخ رشد صنایع کارخانه‌ای در سال ۲۰۱۷ به علت استمرار بهبود فرآیندهای بازسازی در اقتصادهای توسعه یافته بخصوص در اروپا و نرخ رشد نسبتاً بالاتر در اقتصادهای صنعتی در حال توسعه و نوظهور، می‌باشد. رکود تولیدات صنعتی در کشورهای آمریکای لاتین کاهش یافته که اولین نشانه‌های بهبود مشهود است. ارزش افزوده صنایع کارخانه‌ای در دیگر کشورهای در حال توسعه حالت با ثبات دارند.

برآوردهای یونیدو حاکی از رشد ۳/۲ درصدی ارزش افزوده صنایع کارخانه‌ای در سال ۲۰۱۷ است. که این نرخ بالاترین نرخ رشد طی شش سال گذشته می‌باشد. در این میان انتظار می‌رود که نرخ رشد ارزش افزوده صنایع کارخانه‌ای کشورهای توسعه یافته تا حدود ۲ درصد افزایش یابد و این درحالی است که این نرخ در سال ۲۰۱۶ کمتر از یک درصد بوده است. در میان اقتصادهای صنعتی کشورهای در حال توسعه و نوظهور، انتظار بر این است که چین نرخ رشد بالایی خود در را حفظ نماید، اگرچه

ممکن است این نرخ رشد از با اندکی کاهش از ۶/۴ درصد در سال ۲۰۱۶ به ۶/۳ درصد در سال ۲۰۱۷ برسد. احتمال می‌رود ارزش افزوده صنایع کارخانه‌ای اقتصاد کشورهای نوظهور به جز کشور چین، در مقایسه با نرخ رشد ۱/۴ درصد در سال ۲۰۱۶ با نرخ ۳ درصد در سال ۲۰۱۷ رشد یابد.

نمودار ۲۲- برآورد نرخ رشد ارزش افزوده صنایع کارخانه‌ای به قیمت ثابت ۲۰۱۰ جهان

یکی از تغییرات مهم در سال ۲۰۱۷، توقف کاهش تولید در آمریکای لاتین است، به طوری که روند کاهش ارزش افزوده صنایع کارخانه‌ای در برزیل، آرژانتین و شیلی معکوس شده و احتمال می‌رود نرخ رشد مثبتی را در سال ۲۰۱۷ تجربه کنند. انتظار بر این است که ارزش افزوده صنایع کارخانه‌ای اقتصادهای آسیا نرخ رشد بالایی داشته باشند، به گونه‌ای که این نرخ رشد برای کشورهای آسیا و اقیانوسیه (ASEAN) برای سال ۲۰۱۷ بالای ۵ درصد برآورد شده است. نرخ‌های رشد ۱۰/۵ و ۵/۷ درصدی در صنایع کارخانه‌ای به ترتیب برای کشورهای ویتنام و اندونزی پیش بینی شده است. ضمن برآورد بهبود رشد عملکرد آفریقا در سال ۲۰۱۷، احتمال می‌رود نرخ رشد در آفریقای جنوبی به علت رکود اقتصادی کاهش یابد که در مجموع اثرات منفی را بر روی اقتصادهای SADC خواهد داشت. نرخ رشد ارزش افزوده صنایع کارخانه‌ای برای کشورهای کمتر توسعه یافته آفریقای جنوبی تا چهار درصد برآورد شده است که بالاتر از نرخ رشد سال قبل بوده، ولی این نرخ کمتر از نرخ رشد لازم جهت دستیابی به اهداف توسعه پایدار (SDGs) افق سال ۲۰۳۰ می‌باشد.

در مجموع چشم‌انداز روشنی برای رشد تولیدات صنعتی سال ۲۰۱۷ انتظار می‌رود. عملکرد رشد مناطق مختلف جهان بهبود یافته است. ولی چالش اصلی برای رسیدن به توسعه پایدار را کشورهای کمتر توسعه یافته (LDCs) آفریقای جنوبی ایجاد می‌کنند.

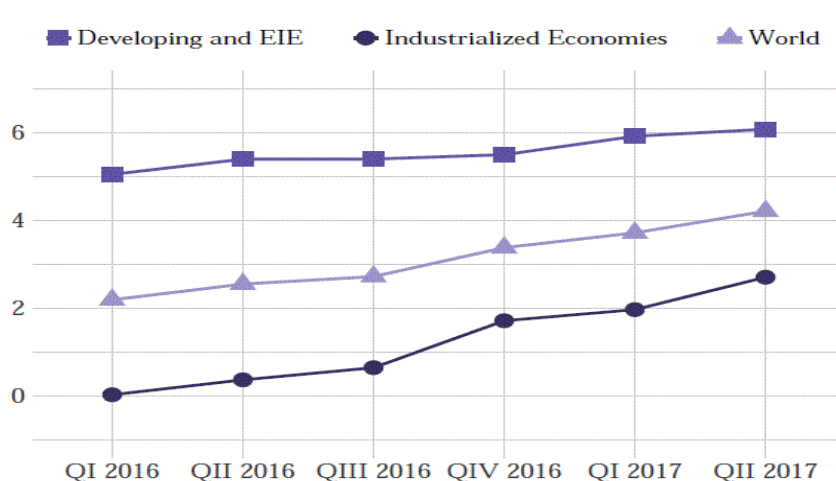
۱۱-۳- وضعیت رشد تولیدات صنعتی جهان در سه ماهه دوم سال ۲۰۱۷

تولیدات صنعتی جهان در سه ماهه دوم سال ۲۰۱۷ همانند روند مشاهده شده برای سال ۲۰۱۶ و سه ماهه اول ۲۰۱۷ صعودی می‌باشد. اقتصاد صنعتی کشورهای توسعه یافته و کشورهای در حال توسعه و نوظهور رشد پویایی را در تولیدات صنایع کارخانه‌ای بدست آورده‌اند. علی‌رغم وجود سرعت رشد یکسان برای هر دو گروه مذکور، کشورهای در حال توسعه نسبت به کشورهای توسعه یافته عملکرد بهتری داشته‌اند. با توجه به افزایش هزینه‌های مصرف کننده و برنامه‌های مطلوب سرمایه گذاری (که بیشتر به سوی کشورهای در حال توسعه در جریان است) بهبود روند رشد فعلی پیش بینی شده است. تغییرات شرایط تجاری سبب رشد تولیدات صنعتی شده است. علاوه بر این، ریسک‌های رشد جهانی سال ۲۰۱۶ مانند عدم ثبات سیاسی در اروپا، نتایج غیرقابل پیش‌بینی خروج انگلیس از اتحادیه اروپا (Brexit) و رکود ناگهانی چین در سه ماهه دوم ۲۰۱۷ کاهش یافته‌اند. ستانده صنایع کارخانه‌ای جهانی در سه ماهه دوم ۲۰۱۷ نسبت به دوره مشابه سال قبل تا سطح ۴/۲ رشد داشته است. کشورهای ایالات متحده آمریکا، ژاپن، آلمان، ایتالیا و فرانسه که سهم بالایی در ستانده صنایع کارخانه‌ای جهان دارند، در سه ماهه دوم سال ۲۰۱۷ رشد داشته‌اند و این در حالی است که برای چین (بزرگترین تولیدکننده جهان) تغییرات نرخ رشد پیش بینی نشده است. اقتصادهای صنعتی با نرخ رشدهای ۲/۷ درصد سه ماهه دوم سال ۲۰۱۷ نسبت به دوره مشابه سال قبل به بالاترین نرخ رشد در طی سه سال گذشته دست یافته‌اند.

نرخ رشد تولیدات صنایع کارخانه‌ای در سه ماهه اول سال ۲۰۱۷ مناطق مختلف جهانی

منطقه	اروپا	آسیای شرقی	آمریکای شمالی	آمریکای لاتین	کشورهای در حال توسعه آسیا	آفریقا
رشد (درصد)	۲/۷	۴/۴	۱/۳	۱/۸	۶/۶	۱۰/۵

برای تمام مناطق صنعتی توسعه یافته و در حال توسعه، تولیدات صنایع کارخانه‌ای در سه ماهه اول ۲۰۱۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل افزایش داشته است.

نمودار ۲۳- نرخ رشد ستانده صنایع کارخانه‌ای جهان در مقایسه با سه ماهه مشابه سال قبل (درصد)

۱۲- نقش بخش خصوصی در فعالیت‌های بخش و واگذاری تولید و خدمات بخش به بخش غیردولتی

براساس گزارش سازمان خصوصی سازی، ارزش واگذاری سهام و دارائی بنگاه‌های مشمول واگذاری توسط سازمان خصوصی سازی در سال ۱۳۹۵، به مبلغ ۴۹۲۳۸ میلیارد ریال- به قیمت جاری- بوده است که نسبت به ارزش واگذاری سال ۱۳۹۴ به مبلغ ۳۷۳۳۶ میلیارد ریال، حدود ۳۲ درصد رشد داشته است. عملکرد این سازمان در سال ۱۳۹۶، به مبلغ ۲۹۸۰ میلیارد ریال تا تاریخ ۱۳۹۶/۹/۱۰ بوده است.

در سال ۱۳۹۵، ۶۱/۳۴ درصد واگذاری‌ها به صورت عرضه و فروش سهام یا دارائی به عموم متقاضیان بوده و ۳۸/۶۵ درصد آن به شیوه انتقال مستقیم به ذینفعان بوده است. در سال ۱۳۹۴ واگذاری به صورت عرضه و فروش سهام یا دارائی به عموم متقاضیان ۸۰/۵ درصد و انتقال مستقیم به ذینفعان ۱۹/۵ درصد بوده است. لذا در سال ۱۳۹۵، انتقال مستقیم به ذینفعان نسبت به سال ۱۳۹۴، افزایش داشته است. در سال ۱۳۹۶ نیز تا تاریخ ۱۳۹۶/۹/۱۰ تمام واگذاری‌ها به شیوه عرضه و فروش سهام یا دارائی به عموم متقاضیان بوده است.

ارزش واگذاری سهام و دارائی بنگاه‌های مشمول واگذاری توسط سازمان خصوصی سازی میلیارد ریال

عنوان	۱۳۹۴	۱۳۹۵	لغایت ۱۳۹۶/۹/۱۰
عرضه و فروش سهام یا دارائی به عموم متقاضیان	۳۰۰۶۸	۳۰۲۰۶	۲۹۸۰
واگذاری سهام یا دارائی به شیوه انتقال مستقیم به ذینفعان	۷۲۶۹	۱۹۰۳۳	-
جمع	۳۷۳۳۶	۴۹۲۳۸	۲۹۸۰

۱۳- اولویت‌های اقدامات و عملیات در بخش

- اجرای موثر قانون حداکثر استفاده از توان داخلی به ویژه در صنایع نفت، گاز و پتروشیمی، نیرو، دریایی، ارتباطات و فناوری اطلاعات و ریلی
- اتخاذ سیاست‌های مدیریت واردات در جهت تقویت طرف تقاضای داخلی محصولات وارداتی دارای تولید داخلی و تدوین و اجرای سیاست‌های استفاده از موانع فنی برای کنترل واردات
- اتخاذ سیاست‌های تعرفه ای ترجیحی مشروط به مشارکت طرف‌های خارجی با صنایع داخلی در صنایع مصرفی بادوام
- اجرای طرح خرید اعتباری کالاهای بادوام داخلی
- اجرای برنامه بازاری و نوسازی صنایع در جهت کاهش شدت انرژی در صنایع انرژی بر
- اجرای سیاست‌های موضوع ماده ۳۷ قانون رفع موانع تولید برای کنترل صادرات مواد خام و اولیه به ویژه در صنایع پایه معدنی و پتروشیمی
- تنوع بخشیدن به روش‌های تامین مالی پروژه های بخش خصوصی در جهت کاهش اتکاء به بازار پولی

- تغییر مرکز ثقل سیاست‌های توسعه صنعتی از صنایع اولیه و واسطه ای به توسعه صنایع پایین دستی پتروشیمی و معدنی و تدوین برنامه های عملیاتی در این حوزه ها
- پیگیری جدی استقرار نهادهای تنظیمی (رگولاتوری) در زیربخشهای پتروشیمی و معادن در چارچوب قانون اجرای سیاستهای اصل ۴۴ به عنوان یکی از خلاء های مهم در گذار از بنگاهداری دولتی به خصوصی.
- تعیین چارچوب ماموریت‌های مشخص اجرایی سازمانهای توسعه ای بخش صنعت و معدن با ملاحظات ورود موقت به تصدیهای ضروری و زمانمند، عدم رقابت با بخش خصوصی، چگونگی تامین منابع مالی.

۱۴- طرح‌ها و پروژه‌های پیش‌بینی شده در اقتصاد مقاومتی در بودجه سال ۱۳۹۷

طرح‌ها و پروژه‌های پیشنهادی اقتصاد مقاومتی در بخش صنعت و معدن به شرح جدول ذیل می‌باشد.

طرح‌ها و پروژه‌های پیشنهادی در اقتصاد مقاومتی در بودجه سال ۱۳۹۷

ردیف	پروژه‌های پیشنهادی
۱	طرح رونق تولید برای صیانت و نگهداشت شرایط فعالیت و اشتغال بنگاه‌های کوچک و متوسط
۲	تکمیل و بهره‌برداری طرح صنعتی و معدنی با پیشرفت فیزیکی بالای ۶۰ درصد
۳	تکمیل و راه اندازی طرح‌های مهم و ملی
۴	بازسازی و نوسازی صنایع و معادن
۵	تکمیل و راه اندازی پروژه های بخش خصوصی پتروشیمی شامل .....
۶	فروش اعتباری کالاهای مصرفی بادوام
۷	ایجاد توازن زنجیره مواد اولیه موردنیاز و توسعه صنایع اولویت دار معدنی با رویکرد اجتناب از خام فروشی مواد معدنی
۸	گسترش پوشش استاندارد به صورت غیر اجباری از طریق استقرار نظام جامع خوداظهاری و خودکنترلی ۳ گروه کالاهای دارای اولویت
۹	هدایت تقاضای حوزه های مهم و دارای وزن بالا در اقتصاد کشور (نفت، گاز، پتروشیمی، معادن و صنایع معدنی و خدمات) به توانمندی صنایع پیشرفته

